

НАШІ ПОЗИЦІЇ

орган

ЦЕНТРАЛЬНОГО
КОМІТЕТУ
УКРАЇНСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЙНО-
ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПАРТІЇ

Ч. 1 (23) 1955

ДЕСЯТЬ РОКІВ БОРОТЬБИ І НАШІ БЛИЖЧІ ЗАВДАННЯ

Доповідь Генерального Секретаря ЦК УРДП І. П. Багряного
на Четвертому з'їзді
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПАРТІЇ

І в а н Б А Г Р Я Н И Й

ДЕСЯТЬ РОКІВ БОРОТЬБИ І НАШІ БЛИЖЧІ ЗАВДАННЯ

Доповідь на Четвертому з'їзді
УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПАРТІЇ

diasporiana.org.ua

Н І М Е Ч Ч И Н А
1 9 5 5

Високоповажні Івані й Панове!

Дорогі товариші і друзі!

Цей з'їзд випадає з **десятиріччям** УРДП.

Маю ж за честь і за велику приемність сьогодні, при початку цього з'їзду, привітати учасників з'їзду й усіх Членів нашої Партії, розкиданих по всьому світі, всі краєві й місцеві організації в усіх країнах світу, і всіх наших боевых товаришів і друзів у тяжкому советському підпіллі з нашим **ДЕСЯТИРІЧЧЯМ!** З **ДЕСЯТИРІЧЧЯМ** нашого існування й діяльності, як організованої політичної сили, боевої партії української революційної демократії — партії українського трудового народу!

В ці роки нашої боротьби в виключно тяжких умовах, у виключно тяжкій історичній дійсності ми мали багато втрат. Але ми не знаємо точно всіх наших втрат — скільки нас упало і скільки **за нас** упало там, замордованих і розстріляних в советських тюрмах і катівнях, скільки вмірає по советських концентраційних таборах. Знаємо лише, що ці жертви великі. Бо за нас несуть відповідальність і наші близькі та рідні.

За ці роки відійшло від нас і тут ряд наших товаришів, що, занедбавши свої приватні інтереси, офірували всі свої сили і свої здібності великій нашій справі, вірніше, рештки сил, що вони їх винесли з большевицького пекла й тут віддали боротьбі проти нього. Згадаймо імена тих, кого ми втратили тут. Це:

АНАТОЛІЙ РЯБИШЕНКО — Член Центрального Комітету й Заступник Генерального Секретаря УРДП.

ІВАН ВАРФОЛОМІЙОВИЧ ДУБИНЕЦЬ — Член Центрального Комітету УРДП й голова ДОБРУС-у в США.

ЧУХМАРА-ЧАЙКІВСЬКИЙ — Член УРДП, замордований ворогом у Корнберзі.

МИКОЛА ПЕТРУШЕВИЧ — Член ЦК і Секретар Краєвого Комітету УРДП на Австралію.

ОЛЕКСАНДЕР КУШНІР — Член Краєвого Комітету УРДП на Німеччину.

МИКОЛА ХОМЕНКО — Член УРДП.

МИХАЙЛО ПОПУК — Член УРДП.

КИРИЛО ЗАБРОДА — Член і один з основоположників організації УРДП в Бельгії.

СЕМЕН ШЛЪОХ — Член УРДП.

ДЕНИС АНТОНЕНКО — Член УРДП

ЗАХАР В'ЯЗОВИЧЕНКО — Член УРДП.

Згадуючи цих наших друзів і згадуючи всіх безіменних, що імена їх підрахає історія — всіх тих, що віддали свої сили і своє життя та свою кров за волю нашої Батьківщини, схилимо наші голови перед пам'яттю всіх полеглих — в боях, в тюрмах і на невтомній буденній праці.

КОРОТКА ЗАУВАГА НА ПОЧАТКУ

Перш ніж почати доповідь, хочу зробити таку заувагу:

Цей з'їзд — це черговий з'їзд нашої Партії і на ній треба б говорити за період діяльності від Третього з'їзду по сьогодні. Але так, як ми маємо тепер ДЕСЯТИРІЧЧЯ існування нашої Партії, то вказаним буде сьогодні, на цьому з'їзді говорити за десять років нашої діяльності, за десять років боротьби, підбиваючи підсумки цього бурхливого десятиріччя та проектуючи нашу діяльність на майбутнє.

В цьому й буде завдання Четвертого нашого з'їзду.

ДО ПИТАННЯ САМОГО З'ЇЗДУ

Багато членів партії, по всьому світі розкиданих, сьогодні зідхнуть втішено й скажуть «нарешті!». Цебто нарешті ми скликали цей черговий, Четвертий з'їзд. І на перший погляд є чого зідхати, бо занадто велика вийшла павза після Третього з'їзду. За статутом чергові з'їзди Партії мали б відбуватися щороку, в нас же вийшов інтервал аж п'ять років. Але то тільки на перший погляд є причина до жалю, в дійсності ж вряд чи можна посуджувати Центральний Комітет за таке затягнення справи зі скликанням Четвертого з'їзду. Багато було таких причин і обставин, що їх трудно було перебороти і через них неможливо було з'їзду скликати. Найголовнішою причиною, що зумовила зовсім непереборимі труднощі в наших умовах цих років, була широка розгалуженість нашої партії, яка — розгалуженість — з розселенням еміграції набула дійсно глобального характеру — розкиданість клітин і краєвих організацій, в тому й членів Центрального Комітету, по всьому світу. Підісклич за таких умов повно-репрезентативний з'їзд партії! Та це при нашій матеріальній бідності.

Матеріальна сторона — це була друга непереборима причина неможливості скликати з'їзд. Бо щоб стягти хоч по одному делегатові з країн розселення нашої еміграції, треба було мати колосальні (як на нашу партійну кишеню тих років) кошти.

Ось це були ті головні причини, що стояли на перешкоді скликанню чергового з'їзду УРДП. Ми все чекали кращих умов, чекали поки ми розбагатіємо по всіх країнах і зможемо дозволити собі на таку розкіш, як навколосвітні мандрівки.

Цих умов, ми, звичайно, не дочекались. У нас не було джерел фінансових засобів і немає. У нас не було «дяді», що оплачував би нашим делегатам квитки на літаки, і немає. Проте ми дещо вросли в чужу економіку і якась копійчина в наших краєвих організаціях завелась. Замала копійчина, щоб робити навколосвітні мандрівки, але все ж достатня, щоб пересуватися нашим делегатам у межах бо-дай Європи. До того ж життя приперло, як то кажуть, до муру нас і дальше зволікання зі з'їздом стало персростати будь-які виправдання, бо з'їзду вимагала нагально політична рація. Стало ясно, що ідеального, щодо представництва з'їзду, ми не скличемо ніколи, бо ніколи не стягнемо делегатів від США й Канади, Австралії, Бразилії, Аргентини тощо. Треба було шукати компромісової форми. Така форма, нарешті, була знайдена, а це:

Перевести в основному Четвертий з'їзд в Європі, з повторенням його в краєвих конференціях по решті країн. Це крופітніше й складніше, але досягнення мети буде те саме. Всі доповіді, резолюції, списки кандидатів до партійних керівних органів тощо — мали бути узгідненні з усіма краєвими організаціями, таким чином забезпечуючи участь усієї Партії в обговоренні всіх важливих проблем як і в виборах керівних органів — тобто фактичну участь у цьому Четвертому з'їзді.

Звичайно, це далеке від ідеалу, але це й не поганий вихід. Це цілком оригінальний спосіб переведення всепартійного з'їзду, але він відбиватиме волю й думку, й бажання всієї Партії.

До того ж, крім безпосередніх тут делегатів від організації Англії, Франції, Бельгії, Німеччини й Австрії, ми маємо уповноваженого представника ОУРДП в США, в особі М. О. СТЕПАНЕНКА — Члена Головної Управи, а також маємо ще одного й делегата від США та Канади, якщо мені дозволено буде вжити такого означення для Члена ЦК, що побував у США й Канаді й привіз з собою думку й волю тих краєвих організацій, почувши її на ряді нарад і конференцій, а насамперед на континентальній, Американсько-Канадійській конференції ОУРДП та УРДП в Канаді. Мова про Михайла Григоровича ВОСКОВИЙНИКА дотеперішнього Заступника Генерального Секретаря УРДП, що оце тільки, тільки прибав з-за океану. Про свої, одержані на континентальній конференції, накази він нам тут скаже. Інші краєві організації свої накази прислали нам на письмі.

Таким чином ми маємо, якщо й не ідеальний, щодо пов-

ноти особових делегацій, то все ж повний щодо репрезентаційності наш черговий партійний з'їзд.

Звичайно, було б дуже бажане й дуже імпозатно б це виглядало — мати тут повне делегатське представництво нашої Партії з усіх країн. Очевидно, ця заля була б дуже малувата. Але ми цю приємність, бачити наш делегатський актив з усіх країн, відкладемо до іншого разу. Зараз лише пошкодуємо про це та привітаємо всі краєві наші організації й побажаємо їм так розвиватися, працювати й багатіти, щоб вони в короткому часі могли посилати сміливо своїх делегатів у кругосвітні мандри, якщо ми, звичайно, до того часу не будемо вже скликати з'їзду вдома.

Ось скільки щодо самого скликання з'їзду.

Лишається відповісти на питання, чи справді зле, що ми так довго не мали з'їзду? Звичайно, це зле. Але чи дійсно це так зле, щоб впадати в розпач, як то дехто з наших випадкових попутників робив, вбачаючи в відбуваннях з'їздів головне завдання Партії й доказ її дієздатности та живучости? Ні, впадати в розпач зовсім нема чого. Регулярність відбування з'їздів не доказ дієздатности, живучости й доцільности політичної партії. Головним є та праця, яку дана політична організація робить. Можемо з гордістю сказати, що хоч ми з з'їздом і зтягнули, але ми за ці роки проробили колосальну роботу. І ми могли б навіть відповісти в дещо зухвалій (парадоксальній) формі — ми з'їзду не скликали досі тому, що нам було ніколи, що нам була енергія потрібніша для справ важливіших, аніж на скликання з'їзду в наших надзвичайно складних умовах (про труднощі тих умов уже сказано вище). Партія за ці роки жила, розвивалась і працювала повною парою, керована (може й зле, може й з великими недотягненнями, але все ж керована) Центральним Комітетом і його Секретаріатом. Так що великої трегедії не сталося. Як не сталося великої трагедії (скажемо для прикладу) з зтягненням Третьої Сесії УНРади, що була зтягнена з аналогічних причин, що й наш з'їзд. Але сесія таки відбулася й усі вороги, що по фактові зтягнення сесії міряли живучість і дієздатність УНРади, і злорадно потирали руки, мусіли, прикро для себе, розчаруватися. Може й нас хто міряв по фактові зтягнення чергового з'їзду — ну то він матиме велику прикрість розчаруватися після цього нашого з'їзду.

Одначе мусімо тут рішуче ствердити, що коли брати в принципі, то й з'їздів у нас не бракувало. Хоч не було в нас загального з'їзду, та зате були систематично скликувані краєві партійні конференції, часто за участі членів Секре-

таріяту й навіть за участі Генерального Секретаря Партії. Про ці конференції складе звіт, очевидно, Керівник Організаційного сектору. Ці краєві конференції великою мірою заступали загальний з'їзд в умовах неможливості його скликання.

ЩО МИ РОБИЛИ ЗА ЦІ ЗВІТНІ РОКИ, НАША ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ДЕСЯТИЛІТТЯ

С к і л ь к и   н а с

Це питання, яким цікавляться й наші вороги, й наші друзі. Але я в друзів попрошу вибачення, що не назву точних цифр, бо в наших умовах — в умовах фактичної облоги нас з усіх боків, в умовах жорстокої боротьби супроти нас широкозаангажованої советської агентури, подання цифрових даних було б помилкою. Будемо говорити про речі загальновідомі, які можна вчитати і з преси.

Нас б а г а т о. А щоб уявити приблизно оте «багато» тільки на самій еміграції, треба підрахувати кількість наших краєвих організацій у всьому світі, користаючись офіційною пресою, де ці дані зустрічаються, бо на еміграції ми партія легальна. Згідно різних офіційних документів, як то звіти про різні віча, привітальні телеграми УНРаді й ДЦ та ЦК Партії, й різні антикомуністичні кампанії в усіх країнах тощо, можна легко встановити, що існують краєві організації УРДП та ОУРДП в: США, Канаді, Аргентині, Бразилії, Австралії, Англії, Франції, Бельгії, Голляндії, Австрії, Німеччині.

Отже коли б навіть ми мали тільки по одній особі в кожній краєвій організації, то й то виходило б аж одинадцять! Тобто на багато більше, ніж склад деяких старих і голючних та претенсійних партій у цілому.

А тепер прошу взяти до уваги, що нас більше, ніж по одному в усіх краєвих організаціях. На скільки більше? Для прикладу, можу навести такий факт, як одна краєва конференція УРДП, на якій я був учасником від ЦК, на цій конференції було коло 150 учасників, і ці біля півтора-ста осіб являли собою лише частку краєвої організації.

На цій підставі можна приблизно уявити собі, що стоїть під отим «багато».

Питання нашої приявности чи неприявности по той бік залізної заслони ми тут опускаємо. Там є «обліковець», ім'я якому МВД, який розвісив вуха, та й сам веде свій облік, і ми тільки можемо з біллю в серці відзначити, що там так чи так хтось за нас розплачується. В цьому ми можемо бути

абсолютно певні. І число тих, що розплачуються, прямо-пропорційне нашій політичній і революційній діяльності.

Це ми мусимо завжди мати на увазі, завжди пам'ятуючи, що ми не товариство для танцюльок, а революційна, дієва політична партія.

Ось така б була відповідь на питання скільки нас.

Нас, друзі мої, багато.

Нас так багато на самій еміграції, що якби нас зібрати на загальний з'їзд (як то робили помпу деякі діячі з своїми, за один день спеченими за чужі гроші, партіями), то треба б було дуже багато доларів, щоб тільки цю армію нагодувати раз, не кажучи вже про готелі, роз'їзди поїздами та літаками.

І це нас, друзі мої, багато після всіх кампаній розламування та розсаджування нас, після десяти років боротьби. Ми ростемо в тій боротьбі. І найголовніше, — коли ми говоримо «багато», то розуміємо тут число тих, що витримали всі іспити, тобто тих, що склали пробу і являють собою відібраний і перевірений політичний елемент, — активний, боевий, діяльний, стійкий, а також тих, що прийшли до нас у процесі нашого росту й нашої перевірки в очах усього українства, і в очах міжнародного революційно-демократичного руху.

ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ. ВИГРАНА БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНСЬКУ ЛЮДИНУ — ЯК ОДНО З НАЙБІЛЬШИХ НАШИХ ДОСЯГНЕНЬ

Ми прийшли як закономірність, як неминучість в український політичний світ. Ми не вигадана доктринерами й комбінаторами знічев'я політична партія — ми витвір самого життя, нас породила сама дійсність, боротьба. В цій боротьбі ми ввійшли в дію, як керуюча, організована політична сила.

Поминаючи період тюрем і концентраційних таборів, де більшість з нас проходило «політичні університети», та перше формування свого революційного світогляду в боротьбі цілого покоління провідної частини підсоветського українського народу проти окупанта, ми сформувалися в конкретну політичну партію тут, в активній дії, в конкретній і затятій боротьбі тієї частини нашого народу, що опинилися за межами Батьківщини, в боротьбі за її життя, за її бути чи не бути.

Тоді не питалося, чи потрібна така партія, тоді не йшлося про те, що скажуть політичні мудреці та різні політичні судді й апробатори з приводу її приходу, бо ніхто й не

збирався ні в кого питати дозволу. Треба було організувати й захищати, й рятувати від заглади десятки тисяч людей, шикувати в боєву політичну когарту представників уярмленого підсоветського українського народу, більшість з яких в проклятій большевицькій центрофузі денаціоналізації й зрівнялівки навіть забули, хто вони й чії вони діти. Треба було їх рятувати двічі — раз від Дамоклового меча Ялтинської угоди, а два — витягати їх з небутия для організованої політичної акції, як амбасадорів свого народу, представників українського робітництва й селянства, представників сучасної України.

Пригадаймо ці роки. Пригадаймо десятки тисяч цієї нашої східньої еміграції кинутої на призволяще, приреченої на примусову репатріацію, фактично приреченої на смерть, розгубленої, морально стероризованої, до того ж зневаженої й стероризованої навіть своїми.

В цій ситуації ми склали одну з найтяжчих наших гроб, бо й самі ми були загроженої нарівні з усіма. Ми склали пробу на здібність організувати, політично та національно об'єднати й заактивізувати цю частину еміграції, на нашу думку, найголовнішу своїм значенням.

І ми цю пробу склали. Ми — як політична партія. Це була проба тяжка й умови, в яких вона складалася, були виключними. Тоді, як інші мали імунітет Нансеновських паспортів, а наші великі та «блискучі» революціонери з табору націоналістичного мали імунітет «кордону 1939 року», та ще й добру касу, знання Європи й німецькі зв'язки, ми мали тільки Дамоклів меч Ялтинської угоди над головою. Цей Дамоклів меч кожної хвили був готовий упасти й відтяти нам голову. Але ми його не злякалися. Тоді, як великі різні діячі й ще більші «революціонери» з імунітетом сиділи тихо по шпарунах, ми розвинули шалену, подивугідну активність. Ми не мали чого до страчення крім, як то кажуть, своїх кайданів.

В цій боротьбі ми піднялися й виростили. Ми виростили в зразкову політичну партію, з своєю чіткою політичною програмою, з яскраво замаркованою революційною ідеологією, як Українська Революційно-Демократична Партія, Партія активної дії, Партія наступу войовничої української демократії.

Сьогодні цей тяжкий і до певної міри героїчний перший період поза нами. Дехто про те й забув. А наші недруги так розпустувалися, що їм зовсім з голови випало, як то вони тоді сиділи по шпарунах в той час як ми й за них представляли свої карки, борюючись в тій безвиглядній ситу-

ації. Та ми про цей період мусимо пам'ятати, бо він має величезне значення під кількома оглядами: і для нашого політичного руху і для всієї української справи взагалі.

Значення цього періоду в тім, що ми в нім виграли велику боротьбу за українську людину. За ту людину, яка, здавалося, випала вже безнадійно з українського національного баянсу в насив після страшного млина большевицької нівеляції. За ту людину, що була, так би мовити, показником для всього українського підсоветського народу в його масі — показником його національних вартостей, його здібности до організації, його волі, його моралі й етики. Цю людину було охрещено й припечатано, як «москаля», «совета», «збольшевиченого гевала», «комсомольця», «малороса» і т. д. і т. п. Пригадаймо ті всі епітети, відголоски яких ще й сьогодні подекуди брешуть у ріжних «барагур». Її, цю людину, цього, мовляв, хтось, збольшевиченого «східняцького сфінкса», цього представника сучасного підсоветського українського народу було геть списано з національного баянсу й зіпхнуто на ту грань, за якою починається сфера впливів ворога, сфера його порядкування людськими українськими душами — ті душі йому кинуті під ноги. І мусимо сказати, не мало їх для української справи пропало. А ще скільки ж би пропало, якби ми не поставили свого войовничого, свого мобілізуючого й організуючого прапора!

З цієї «збольшевиченої» людини, з цього «совета», «москаля», «комсомольця» та «скоммунізованого малороса», рятуючи його фізичне життя і його національну душу, ми організували першоклясну політичну партію. Не йшлося тут про дрібні амбіції, а йшлося про речі великі, засадничі. Організуючи тих людей, ми поставили пробу ширшого значення, а саме: що можна зробити з усього того «збольшевиченого» та «скоммунізованого» українського народу, що лишився вдома — з українських робітників та селян, та з їхньої трудової інтелігенції, що їх багато хто з табору реакційного хотів би надалі списати з українського реєстру на московське conto. Відповідь з нашої проби: той нарід можна організувати в величезну політичну силу, як реальну, справді існуючу, модерну українську націю і виграти з нею історичний бій за нову Україну.

Нова українська людина, представник українського робітництва й селянства, піднесена нами на щит, пробуджена з національної анабіози й очищена від бруду своїх і чужих пачкунів і нівеляторів, виявилася людиною високої вартости під кожним оглядом. Це доведено в активній дії за ці роки.

Значення цього, думаємо, ясне кожному.

Для нас же значення в тім, що якби цього не сталося, якби ми не відзискали душі підсоветської української людини, якби ми не відзискали втраченої віри в неї, не було б для нас сенсу існування, як політичної партії. Ми б були життям заперечені. Душа нашого руху, основа основ нашої ідеології, суть нашого першого вірую полягає в глибокій тезі що ми **партія сучасної України, партія українського сучасного народу, що складається тільки з українського робітництва, селянства й трудової інтелігенції, й більше з жадних суспільних груп і прошарків. Отже — ми партія цієї реальної сучасної триєдиної України.** За цією нашою тезою незалежна Україна можлива лише в одній формі — як велика держава українського трудового народу. І неможлива в жадній іншій формі.

До речі, як таку партію, власне ідею, що лежить в її основі, як політичну концепцію модерної України, єдино можливої, нас передбачив Юрій ЛИПА в своїй тезі (сформульованій у книзі «Розподіл Росії») — **«Буде це Нова УКРАЇНА, не князівська, не гетьманська, навіть не дрібноміщанська Україна минулого століття, лише край великих активних мас.»**

Признаюсь на свій сором, що я цю книгу Ю. Липи мав нагоду здібати й прочитати тільки тепер, цими днями. Але тим більше втішно було для мене це прочитати. Бо в цім я знайшов підтвердження, що, значить, ми не випадковість, а історична неминучість — ми, цебто УРДП з такою її політичною концепцією.

Отже — це наша суть. І от, якби в згаданій нашій боротьбі за душу української сучасности, т. зв. «зпідсоветської» людини ми програли — це була б для нас політична смерть. Це була б смерть для нашої концепції. Це б було скреслення нас, як партії. Бо яка ж може бути нова Україна, якщо її нарід національно мертвий, коли він є безнадійно вихлащений, коли він національно паралітик, як твердили ті, що знають і визнають лише ту Україну, яку вимріяли самі, вигадали.

Але ми в цій боротьбі виграли. Ми відбили українську людину від усіх темних сил. Ми її очистили від бруду, ми її організували політично, ми її заактивізували, ми її в багатьох випадках воскресили, так. Ніколи не забуду слів одного юнака, Миколи Петрушевича, колишнього советського безпритульного, потім вояка червоної армії, що був советською молотаркою національно спустошений, геть випатрошений і втратив і рідну мову і свідомість, забув хто він

і що він. І ніколи навіть тим не цікавився. Так ось цей юнак, уже організований і активний член УРДП, на одному бенкеті в Міттенвальді, в присутності багатьох політичних і громадських діячів різних середовищ, підніс келих і громко заявив з усього юнацького серця:

«Я народився двічі! Раз мене народила мати, а раз мене народила УРДП!»

Цим було все сказано. І цим він сказав велику правду за себе й за багатьох собі подібних, що воскресли в нашій горнилі, ім'я якому наш національний політичний рух, наша Партія.

Вчорашній сталінський раб, ім'я якому — безліч, отой «збільшевичений совет», очищений від накиданого на нього бруду й організований, виявився полум'яним українським патріотом, здібним до великої організованої дії, здібний робити масові акції, організовувати й героїчно утримувати власну пресу, творити різні допоміжні організації в боротьбі з ворогом, тримати на своїх плечах український Державний Центр. І скажемо прямо — здібний був створити й утримувати чи не найсильнішу політичну партію нашого часу.

Ось це наш найбільший здобуток перших років нашої боротьби. Це найбільший осяг початків десятиріччя нашого існування. І в цьому мусіло б бути для кожного чесного українця джерело великого оптимізму. Для нас у цьому джерелі великого оптимізму і глибокої віри в наше майбутнє. Склавши іспит в боротьбі за українську підсоветську людину тут, відвоювавши її душу від одвічного її володаря — від Москви червоної і від Москви білої, й не давши злобним примітивним рідним політичним «панам» штовхнути її непоправно ворогові в обійми, організувавши її для дії й для боротьби в першокласну політичну когорту, ми глибоко віримо, що нам вдасться це зробити й у великому, все-національному масштабі. Ми глибоко віримо, що нам це вдасться зробити на великому пляцдармі змагання з ворогом. І саме тому ми в це віримо, що в цій боротьбі ми вирости і зміцніли й організували для боротьби на великому пляцдармі вже не одиниці, а велику армію борців, що є плоть від плоті й кість від кістки отих сучасних **«великих активних мас»** Українського народу, про які говорив Юрій Липа в своєму передбаченні.

В цьому, доконанім нами ділі, доказ нашої історичної доцільності і нашого призначення.

Боротьбу ж цю за українську людину ми виграли тому, що знайшли, так би мовити, архимедів важіль, яким мож-

варті
на підтримувати таку страшну й тяжку брилу, як наслідки чужої нівеляції, як наслідки безприкладного рабства, як наслідки рафінованої комуністичної «реконструкції людини».

Важіль цей — це наша войовнича ідеологія, наша активна, животрепетна українська душа — душа синів сучасної робітничо-селянської України, і наша політична, на народних прагненнях і мріях збудована, програма. І — що найголовніше — наша залізна воля та той вогонь, що під нею горить: вогонь святої, негасимої віри в, власною кров'ю і сльозами обмиту, українську народню правду.

Та до питання програми й ідеології ми прийдемо на своєму місці, коли будемо говорити окремо про нашу програму й ідеологію на іспиті всіх цих років.

Отже — політична організація й національна активізація великої маси вчорашніх сталінських рабів, ось це те, що було нами dokonano на самім початку.

НАША ПРЕСА

Рух наш політичний, організований, характерний тим, що він тримається не на букві статуту, не страхом якихось там кар чи дисциплінарних стягань, а на свідомій дисципліні, на глибокій солідарності людей зв'язаних однаковістю інтересів, однаковою ідеєю й однаковою долею на стихійному вияві спільних устремлінь і прагнень та поглядів. А ще — наш рух тримається на безприкладному патріотизмі та безоглядній вірності своєму народові. Тому він такий і міцний, тому він такий потужний й тому його всі вороги на купу складені не можуть розвалити. А ворогів, слава Богу, нам не бракує. І це й добре, що їх багато — це нас гартує, це допомагає нам у доборі вартісних одиниць, в переведенні природньої селекції, без чого не може бути створено ніколи справжньої сили.

Отже секрет нашої сили і наших успіхів — в свідомому вияві збірної волі, в здібності її розбудити, організувати й урухомити. Ця збірна воля, ентузіазм і патріотизм має — це рушійна сила наша.

Найкращим доказом, найкращою ілюстрацією до цього може бути наша преса.

В найнебезгляднішій ситуації, без жадних фінансових засобів, та ще й в умовах розпалу репатріації, під Дамокловим мечем Ялтинської угоди, заснована в вигляді нашого першого й головного органу — «УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ», вона виявилася надзвичайно живучою, агресивною, непримиренною щодо комунізму та фашизму, й оптимістичною.

Той, хто не здібен зрозуміти, що таке збірна воля мас, та що таке вміння її організовувати й урухомити, той ніколи не збагне, в чому ж секрет існування нашої преси. Ця наша преса, преса революційно-демократичного руху існує на власнім ході, на власному, як то кажуть, пальному. В цьому її сила і в цьому її непроминальне значення. І цим поставлено дійсно непроминальний приклад — як то «голо-та», що прийшла на Захід без гроша за душею, може та вміє діяти організовано, в якій мірі сучасна, «збольшевичена» та «зденаціоналізована» окупантом людина здібна до збірної масової акції. А наша преса, народжена під Дамокловим мечем репатріяції та угоди Ялтинської, не тільки встояла і вціліла до нині, а й виявила блискучу здібність рости й розвиватися.

Сьогодні ми маємо вже два, безсумніву найкращих і справді демократичних часописи — «УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ» в Європі та «УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ» в США. Перший з них — має вже 10 (десять в умовах еміграції!!) років існування та з загальним тиражем понад 8 000 000 (вісім мільйонів) примірників за ці роки. І це єдиний півтижневик з усіх новоемігрантських часописів! Друга має також п'ять років існування та досить великий загальний тираж за ці роки.

Чи треба говорити, яку колосальну функцію виконала за це десятиліття й виконує тепер наша преса, як в царині боротьби з нашим одвічним ворогом, в царині боротьби за визволення нашого народу, так і в справі ідейного та політичного виховання людських мас і їх духової організації.

І «УВ» і «УП» існують на тій самій основі організованої збірної волі української людини.

«УВ» були це десятиліття на утриманні організованих членів нашої партії та наших симпатиків, а також на утриманні широких читацьких кіл. На тій же основі виникла й тримається, й успішно розвивається газета «Український Прометей».

Крім цих двох часописів, існує ще центральний орган УРДП «НАШІ ПОЗИЦІЇ», старий віком журнал політичної проблематики. Також журнал «ШТУРМ».

Крім цих пресових органів, існує ще надзвичайної ваги пресовий орган, поставлений і підтримуваний головним чином нашою організацією, але орган міжнаціонального революційно-демократичного руху — це газета «ОСВОБОЖДЕНИЕ», в російській мові.

Видавати, і то протягом довгих років, таку кількість пресових органів без жадного centa сторонньої допомоги, це

коштувало й коштує для нашої партії колосальної напруги. Напруги волі й усіх організаційних здібностей. А головне — це коштувало й коштує величезної напруги (і скажемо щиро, ризикованої напруги) людського серця в царині грошовій — цебто напруги кишені. А любити свій нарід «до глибини кишені», як висловився один діяч, це, як відомо, річ чи не найтяжча. Але цей іспит серце наших людей витримує героїчно. Витримує десятиліття.

Тут треба сказати (і це мусять належно оцінити всі, навіть наші «супротивники»), що наш актив з дорученою нам трудовою копійкою поводить ся дуже обережно й дуже, так скажемо, делікатно. Ми не розтринькали її на інтереси шкурні, на високі зарплати, на люксові мешкання, на авта, на «лакомства» різні. Ми всі ті копійки вклали в справу боротьби, в нашу пресу. Щождо зарплати — то роками наші головні редактори діставали, можна сказати, старчачу зарплату, надолужуючи своїм здоров'ям, своїм ентузіазмом, своєю молодістю. Для прикладу можна сказати, що головний редактор діставав перші роки по реформі 150 нм. Тепер дістає трішки більше (250). Це старчача зарплата. Інші робітники так само діставали не більше. А деякі взагалі нічого не діставали, бо якось організували свій прожитковий мінімум. Ваш покірний слуга, наприклад, навіть всупереч ухвалам пленуму ЦК, роками не діставав ані копійки на своїм посту. Просто тому, що не було зайвих грошей. І тому, що переважно давав собі раду сам щодо прожиткового мінімуму. А ухвала пленуму ЦК передбачала йому, своєму Генеральному Секретареві, 250 нм. Але ці марки мали, так би мовити, символічне, моральне значення, і тільки.

Своєю діяльністю на ділянці преси ми довели, що нам можна довіряти трудову копійку, бо вона не пішла й не піде марно, а тільки за своїм призначенням — на боротьбу за українську справу. Ми її, ту копійку, своєю працею ще помножили й тим базу фінансову поліпшували, але про ці методи збільшення копійки, про методи поліпшення фінансового забезпечення преси буде на своєму місці.

Коли взяти до уваги, що за цей час цілий ряд часописів, що існували на ліпшій матеріальній базі, бо мали добру кишеню того чи того «дяді» або «вуйка», скандально позавалювалось і повмирало, а наша преса таки існує — то чи ж це не складання іспиту нашою партією, можна сказати, на відмінно?

Вся наша преса найбільшою мірою демократична. Тоді коли інші партії й організації мали свою пресу тільки для

своїх партійних потреб, ми мали пресу для широкого громадянства, до його диспозиції. Таким завжди були й є «УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ», таким був і є «УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ». Таким був видаваний нами «ЛІТЕРАТУРНИЙ ЗОШИТ», таким є й журнал «ШТУРМ». Такою є й газета «ОСВОБОЖДЕНИЕ». І навіть «НАШІ ПОЗИЦІЇ» — це не строго замкнений партійний журнал. І тільки наші внутрішні бюлетені (як центральний так і краєві, а це теж значна частина нашої преси) — це суто партійні органи. Також партійним органом був «УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ДЕМОКРАТ» у Канаді.

Вся та кількість нашої преси, що виходить на протязі десятиріччя, а також регулярність її виходу, її безперерйність («УВ», наприклад, як півтижневик, ніколи, ні разу за увесь час не зробили перерви, за всі десять років не зробили прориву в своєму виході, не порушили регулярности) — все це найкраще наше свідоцтво, один з ліпших записів у наш політичний паспорт. Це свідоцтво, що ми справжня, дієва політична партія.

РОЗБУДОВА ІНШИХ ФОРМ АКТИВІЗАЦІЇ ЗПІДСОВЕТЬСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ І ВЗАГАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

Шукаючи форм включення максимальної кількості української нової еміграції в політичну боротьбу за українську справу, проти червоної і білої Москви, шукаючи форм максимального використання всього людського капіталу, всіх висланців нашого народу на захід, у демократичний світ, ми в ці роки започаткували і фактично створили потужний рух ДОБРУС-у та СУЖЕРО, рух колишніх советських в'язнів і репресованих.

Ми зовсім не претендуємо на привласнення ані ДОБРУС-у, ані СУЖЕРО собі, зовсім не збираємось ці організації партизувати. **Ні, й тисячу разів ні!** Уже хоч би тому, що це б розходилося з їхнім призначенням, з задумом, що покладений в їхню основу — з ідеєю створення спеціального руху репресованих із спеціальним призначенням — боротьби проти нашого окупанта з прапором в'язнів і каторжників його системи. Це мав бути документ проти Кремлю — живі його невільники, його «недостріляні», мовляв наш Семен Олександрович ПІДГАЙНИЙ — його справжні раби в дії проти нього перед усім світом. Тому ми не збиралися ніколи робити з цього партійну прибудівку. Бо взагалі ми ні з чого не робимо прибудівок, ми творимо загони наступу на ворога, а не прибудівки партійні. Що це

все становить ідейно єдиний революційно-демократичний фронт, фронт нової, антикомуністичної та антифашистської зпідсоветської еміграції — ну то це ж інша справа, це не партійна прибудівка, це щось інше. І треба злої волі, щоб робити нам закид переслідування вузьких інтересів. Боротьба проти Кремлю, проти Москви червоної й Москви білої — це зовсім не групові, партійницькі інтереси.

Ні, ми не претендуємо на партизацію цих організацій. Але це ми їх заініціювали, це факт! І це ми їх великою мірою створили, розбудували в усьому світі, зміцнюємо й підтримуємо. Ми, наші люди, виконуючи загальний плян боротьби з ворогом. Ми вклали тут багато енергії й нехай ці організації живуть і розвиваються.

Ініціаторами і творцями ДОБРУС-у й СУЖЕРО були члени Центрального Комітету УРДП, такі як — М. О. СТЕПАНЕНКО, проф. І. В. ДУБИНЕЦЬ, В. І. ГРИШКО, С. О. ПІДГАЙНИЙ, П. М. ШИНКАР, М. С. СМОЛЯНСЬКИЙ, проф. І. САНДУЛ, інж. П. ШАДУРСЬКИЙ і інші, й інші. І ці люди (власне, більшість з цих людей) створені організації на початку (а деякі й сьогодні) очолювали.

Ми не партизували цих організацій, але не дозволимо партизувати їх і іншим. А охочих було чимало. Деякі заздрісні й деструктивні наші супротивники хотіли все це поросколювати. Але нічого не вийшло. Цей фронт колишніх репресованих їм так і не вдалося розколоти. Потворені ними після поразки палятиви в протизагу ДОБРУС-ові й СУЖЕРО, як то різні «Допруски» чи ще якось там, лишилися жалюгідною анекдотом. Не можна бо поробити копії з сталінських «недостріляних» для власного вжитку. Не можна зробити двох Підгайних, двох Гришків, двох Дубинців, двох Багряних і т. д. Всі вони, «недостріляні», їм'я ж їм легіон, створивши спільний фронт репресованих, зробили це не для партійницьких розгр, не для партійницьких забав, а для боротьби з великим ворогом.

Про діяльність цих організацій я тут не збираюся говорити, це не моя справа говорити за них, та й ця діяльність всі сами спостерігали протягом усіх років їхнього існування. Тут тільки хочу сказати, що наші УРДП-івські добрусівці та сужерівці, тобто наші, до нас партійно приналежні «недостріляні», не пасли в усіх акціях згаданих організацій задніх, і це робить нашій партії честь, і ось це ми тут відзначаємо, як осяги, що мають іти й на наше партійнеkonto, коли ми говоримо про десятиріччя нашої боротьби й діяльності. В усіх голосних і таких політично важливих акціях ДОБРУС-у в усіх країнах та СУЖЕРО наші діячі

були завжди напереді. А в багатьох випадках були тільки вони напереді в силу причин об'єктивних, та й нам не звикати підставляти свої голови першими.

Ми й далі не претендуватимемо на ці організації, на ці окремі форми активізації нової еміграції, не посягатимемо на них. Але ми й далі робитимемо все від нас залежне, щоб допомагати їм. Ми й далі будемо вкладати максимум нашої енергії в працю та боротьбу цих організацій і ставитимемо всю нашу пресу, як і перше, і всі наші середники до їхньої диспозиції.

Бо діяльність цих організацій — це справа виключної ваги й виключного політичного значення.

На сьогодні заходами й ініціативою наших провідних діячів створено СВІТОВУ ФЕДЕРАЦІЮ УКРАЇНЦІВ ПОЛІТИЧНИХ В'ЯЗНІВ І РЕПРЕСОВАНИХ СОВСТАМИ.

Вважаємо це за великий політичний осяг цілої української еміграції.

Ця світова федерація, під головуванням С. О. ПІДГАЙНОГО, являє собою вищий щабель організованої дії вчорашніх жертв Кремлю, це ущільнення й зміцнення їхнього наступального фронту.

Також за ці роки ми багато вклали енергії в працю на відтинку молоді. А конкретно — в створення організації української демократичної молоді — ОДУМ. Знову таки ми на неї не претендуємо й не збирались та не збираємось робити з неї «прибудівки». Але створено її таки заходами нашої молодечої фаланги з УРДП. Конкретно — створила цю організацію група членів ЦК з М. О. Степаненком на чолі. Це було здійснення нашої ідеї. І треба сказати, що без цієї нашої ініціативи, без наших конкретних починань, і по сьогодні б жадної організації не було створено. На сьогодні ця організація молодеча розпросторилась на всі країни поселення української еміграції, і в більшості (якщо не виключно) країні ця організація створена й розбудовувана виключно при безпосередній нашій участі. Говоримо про це тут знову таки не для того, щоб щось привласнювати, а для того, щоб сказати, що ми в ці десять років не спали й на цім відтинку, а проявили себе конструктивно. І керувалися не партійницькими аспіраціями, а виключно добром української справи.

Та до питання молодечої організації ми ще повернемося на окремому місці. Крім прикладення енергії в творенні й розбудові згаданих організацій, діячі нашої партії багато були приклали енергії до створення організації журналістів (СУЖ) та організації українських письменників МУР.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Крім газет і журналів, ми за ці роки розвинули величезну видавничу діяльність і видали багато книг та брошур, мавши кілька своїх видавництв.

Ці наші видавництва — це:

«ПРОМЕТЕЙ» в Німеччині,
«УКРАЇНА» в Німеччині,
«УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ» в США,
«УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ» в Німеччині
та видавництво ВІДДІЛУ ПРОПАГАНДИ
при ЦК УРДП.

Найперше наше видавництво було «ПРОМЕТЕЙ», засноване в 1945 році. Це видавництво існувало, як видавництво нашої партії, і видало багато солідних книжок, як на наші тодішні умови. Це було взагалі перше поважне видавництво української еміграції, що тоді саме бабралась в епісі цикльостилю. «ПРОМЕТЕЙ» — це було вигодошення війни тій цикльостилювій епісі. Поставлене це видавництво було на солідну ногу, з широким діяпазоном, з добрими редакційними кадрами. В цім видавництві видано найвидатніші твори українських письменників та публіцистів на еміграції, в тім числі твори Т. Осьмачки, У. Самчука, С. Підгайного, І. Мазепи, Ю. Косача, альманах «МУР», а також у цім видавництві видано «ТИГРОЛОВИ», «ЗОЛОТИЙ БУМЕРАНГ», «МОРИТУРИ», «РОЗГРОМ» та **перевидано масовим тиражем** тоді пробосву брошуру в англійській мові «ЧОМУ Я НЕ ХОЧУ ВЕРТАТИСЯ ДО СССР?». Також було перевидано її з канадійського видання в українській мові теж масовим тиражем. Крім того це видавництво видало низку книжок з дитячої літератури.

В 1948 році, при відході з УРДП лівосоціалістичної трупи, видавництво «Прометей», як видавництво партії, розпалося, бо розділився його керівний склад. Формально в-во опинилося на-ліво, бо на-ліво опинився його діловий директор п. Р. Паладійчук, де воно проіснувало ще деякий час, але дуже коротко. Там, на лівій стороні, видавництво «ПРОМЕТЕЙ» скоропостижно й умерло. На жаль, звичайно, бо все таки це було найкраще (й єдине в своєму роді) видавництво нової еміграції і найстаріше солідне видавництво революційно-демократичного, руху, якщо не рахувати дещо старішого, але не книжкового видавництва «Українські вісті».

Після розвалу видавництва «ПРОМЕТЕЙ» (поділу його на дві частини й фактичної смерті), було негайно закладено видавництво «УКРАЇНА» й установлено нову відповідну

видавничу марку. Це видавництво видало гак само ряд со-
лідних книг і існує й далі. Марка «УКРАЇНА» належить
до числа кращих серед видавництв української еміграції.

Це видавництво видало в числі іншого:

«НЕДОСТРІЛЯНИ» С. Підгайного 2 томи, «НОВУ ЗАПО-
ВІДЬ» Винниченка, «КИТИЦІ ЧАСУ» Осьмачки, «ДУМКИ
ПРОТИ ТЕЧІЇ» Ю. Шереха, «РОЗЛАМ В ОУН» Р. Лісово-
го, «ЧОТИРИ ШАБЛІ» Ю. Яновського, «СЛОВО О
ПОЛКУ ІГОРЕВИМ» Аркаса, «ЛЮБИТЬ УКРАЇ-
НУ» Сосюри, «СУЧАСНИК» — альманах Юрія ДИВНИЧА,
«САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ», «ГЕНЕРАЛ» та «ОГНЕННЕ
КОЛО» Багряного. Зроблено третє англійське видання
«ЧОМУ Я НЕ ХОЧУ ВЕРТАТИСЯ до ССРС?».

До видань видавництв «УВ», «УП» та відділу пропаган-
ди ЦК належать переважно брошури, яких видано цілий
ряд, різних авторів. В тім числі брошури І. В. Дубинця,
В. І. Гришка, С. Барана, М. Воскобійника, Залужного, Пі-
зюра та інших.

Крім того видано ряд прокламацій на «той бік».

Середній тираж книжок: до «верунгсреформ»-и (тобто в
часи, коли українські емігранти були переважно зосеред-
жені в Німеччині та могли легше діставати гроші через
їхню меншу вартість) — середній тираж книжок був 5—6
тисяч примірників. А «ТИГРОЛОВИ» вийшли тиражем
8 500. Після ж «верунгсреформ»-и, та, особливо, після ма-
сового виїзду й розселення еміграції по всьому світі, серед-
ній тираж книжок був 4 000, брошур теж. Тільки переви-
дання брошури «Чому я не хочу..?» в українській мові бу-
ло видано тиражем понад 10 000 примірників та й ще дод-
руковувалось потім.

В цілому — середній тираж книжок за весь час треба
брати 5 000 примірників, брошур — 4 000 примірників.

Якщо помножити такий тираж книжок і брошур на кіль-
кість назв, та додати до цього загальний тираж наших га-
зет і журналів за цей час, то ми матимемо масштаб нашої
масової культурно- та політично-виховавчої роботи в циф-
рах, а також картину нашої політичної пропаганди за ці
роки.

Загальна кількість назв, виданих нами книжок за ці ро-
ки, становить понад 30 (тридцять) назв. Загальний тираж
їхній становить понад 180 000 примірників. А брошур вида-
но 12 назв, загальний їхній тираж біля 90 000 примірників.
Разом — понад 270 000 примірників. До цього треба додати
загальний тираж газет і журналів. А то саме:

Загальний тираж самих тільки «УВ» за ці роки, якщо взяти за середній тираж числа 4 000 пр. (хоча до «верунгреформ»-и «УВ» виходили тиражем 20 000 примірників і друкувалися на ротативній машині), то після підрахунку за числами «УВ», яких на сьогодні вийшло понад 900 чисел, загальний їхній тираж становить 6 000 000 (шість мільйонів) примірників.

«УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ» за час свого існування становить загальний тираж — біля 1 000 000 (одного мільйона) примірників.

«НАШІ ПОЗИЦІЇ» за цей час вийшли загальним тиражем 100 000 (сто тисяч) примірників. Коли до цього ще додати тираж «ШТУРМУ», «ОСВОБОЖДЕННЯ», «ЛІТЕРАТУРНОГО ЗОШИТУ» то ми матимемо загальний тираж періодики (періодичної преси) — понад 2 000 000 (дві мільйонів) примірників.

Дві мільйони примірників періодичних видань та 270 000 (двісті сімдесят тисяч) примірників книжок і брошур.

В цю суму ми не зараховували таких дрібниць, як видання календарів, хоч вони мали також своє пропагандивно-виховавче призначення.

ПРО ЩО ГОВОРЯТЬ ЦІ ЦИФРИ?

Вони говорять про те, що ці роки працювали. Й добре працювали. Нехай такими цифрами викажуться всі наші «вороги» за ці роки!

Щоб уявити яскравше, яка це колосальна робота, зроблена нами тільки на цім відтинку, для порівняння можна навести хоч би й такий факт, як те, що деякі політичні партії на еміграції за цей самий період спромоглися всього-на-всього тільки на те, щоб видати 20 або 25 номерів своїх «органів» при тиражі в 100 чи 200 примірників. А ми ж почали діяльність буквально без копійки за душею, й провадили її без жадних субсидій. Все це на власнім ходу, на власній ентузіязмі нашої партії та наших симпатиків і прихильників. Хіба це не робота? І хіба це не паспорт?

Але коли говорити про це, як наш політичний паспорт вповні, то треба ж уявити, що за цими цифрами стоїть. А за ними стоїть (не просто механічне число кількості примірників та номерів, а за ними стоїть) колосальне напруження волі, напруження нашого інтелекту, колосальна кількість витраченої розумової енергії нашими діями, колосальна кількість вогню наших сердець. Бо ми тільки кілька назв видали написаних не нашими авторами. Та й ті треба було **донести** до людей. Решту треба було написа-

ти, зредагувати, видати, поширити. 8 000 000 (вісім мільйонів) примірників газет, книг і брошур — ця цифра буде зрозуміла вповні тільки тоді, коли брати її не як голу суму, а як врахувати, що ж той кожен примірник являв собою. Цебто, що являв собою кожен номер газети, кожна книга, кожна брошура. А являли вони собою величезне творче напруження, а з погляду їхньої суцільної громадської та політичної функції — це були щаблі нашого руху вперед, а з погляду боротьби проти ворога — це були систематичні, безугавні й безперервні удари по ньому, а так само це були удари в той китайський мур, яким так відгороджена українська справа від світу й від багатьох людських (українських) душ.

Коли говорити про політичну сторону пашпорту, то до всього нами виданого треба конче ще додати й те, що наші автори (члени УРДП) видали по інших видавництвах, бо то наше політичне надбання. До таких книг належать книги Ф. ПІГІДИ — «ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА», «ВІСІМ МІЛЬЙОНІВ ЖЕРТВ ГОЛОДУ» та книга про голод по-англійськи. До таких належить і книга ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА «МАРШ МОЛОДОСТИ».

Підсумовуючи розділ про видавничу діяльність нашу, треба сказати про одну річ, якої ніхто не знає, а має право, а саме: наша видавнича (книжкова й брошурна) діяльність в Європі своєю фінансовою стороною була спрямована цілком на фінансове зміцнення й утримування часопису «Українські вісті». Дехто тут зробить великі очі від несподіванки. Так, дорогі друзі — в цій частині сектору, що цей наш боевий демократичний часопис такий живучий так довго існує, в жадних труднощах не здається й не збирається здаватись.

ФАХОВЕ ВИХОВАННЯ ЛЮДЕЙ

Вся наша видавнича діяльність (тут і в США при «УП») сперта на власних технічних базах. А щодо кадрів — то на власні людські кадри. Лише кілька працівників у нас було німців, решта — все наші люди. Ми ці кадри самі виховували й вони мали тут свій заробіток, джерело для існування.

За ці десять років ми виховали велику кількість фахових робітників (складачів, друкарів, лінотипістів, коректорів, працівників редакції й експедиції, адміністративних працівників). Кількість та велика тому, що наш штат був вічно плинний через еміграцію, і робітники наші, напрацювавшись добре, емігрували, коли підходила їхня черга. Але вони емігрували фахово вишколеними в нас людьми і

напевне не один з них має і сьогодні з надбаного фаху джерело для існування. А деякі навіть заклали своє видавництво в США й організували кадрово-технічну базу для нього і називається те видавництво — «Український Прометей». При тому видавництві відбувається знову той самий процес що й тут — виховання фахових кадрів.

Говорячи про кадри — маємо на увазі тут кадри технічні.

А ще ж не мало виросло в нас і працівників пера. В праці і в боротьбі виросла в нас плеяда добрих журналістів. Як приклад такого вірсту можна б назвати дорогого нашого А. Ромашка, що можна сказати, виріс в редакції «УВ», які він потім майже п'ять років очолював, як Головний Редактор. Також можна назвати нашого дорогого В. Бендера, головного редактора «УВ» тепер. Це зовсім молодий, мабуть наймолодший з усіх наших публіцистів і редакторів. Ми його, вирослогс на сторінках «УВ» такого молодого, пустили на глибоку воду й він, уявіть собі, не тоне, справляється з роботою вповні.

ПРОПАГАНДА СЕРЕД ЧУЖИНЦІВ (Чужомовна пропаганда)

Очевидно, вся наша пресова й видавнича діяльність виконувала не малу пропагандивну функцію серед чужинців, серед тих, що розуміють українську й російську мову. Велику тут роллю виконала й виконує газета «ОСВОБОЖДЕНІЄ» ширячи наші ідеї й популяризуючи українську справу серед представників інших народів, що володіють російською мовою (включаючи сюди й багатьох представників англо-американського світу, що володіють російською мовою в зв'язку з своєю прямою заінтересованістю східно-європейською проблематикою, а чи з числа тих що працювали в СРСР в ролі посланників, членів посольств чи рижних місій).

Але за ці роки ми розгорнули не малу роботу щодо **прямої** пропаганди серед чужинців, тобто **пропаганди в чужих мовах**. Ця, пророблена нами безпосередньо, чи за великої (провідної) нашої участі, а також пророблена чужинцями, але за співдією наших авторів, чи організаторів — робота така:

Ще тоді, коли еміграція по другій світовій війні зразу ще нічого в ділянці пропаганди серед чужинців не зробила, вийшла вкінці 1954 року в англійській, еспанській та італійській мовах брошура «ЧОМУ Я НЕ ХОЧУ ВЕРТАТИСЯ ДО СРСР?». Ця брошура мала розміром, але не мале її було

політичне значення, бо вона вийшла як наша протидія репатріаційній акції альянтів. Актуальність її була велика. Досить нагадати, що в репатріаційній акції, в боротьбі проти неї, а також у боротьбі за долю еміграції при акції скринінговій, дуже багато людей, скринінгованих емігрантів із східних і західних земель, оперували цією брошурою в українській та англійській мовах, як документом, чому вони не хотять і не можуть повернутись під большевизм.

Сам автор її на скринінгу теж аргументувався цією брошурою.

В такий спосіб, крім охорони людей, вона, ця брошура, будучи розтикана в безлічі примірників службовцям і офіцерам скринінгових комісій, працівникам УНРРА й ІРО, виконала ще й пропагандивну роллю, відкриваючи очі чужинцям на українську трагедію (й не тільки українську, а всіх зпідсоветських народів), знайомлячи їх з українською проблемою, розкриваючи очі на московський комунізм і московську окупаційну та геноцидову політику.

Після цієї брошури вийшли праці поважніші, можна сказати, дуже солідні, в чужих мовах, власне в англійській. Найбільшою такою працею (і мабуть найголовнішою, найважливою з усього, що вся еміграція спромоглася видати) була «БІЛА КНИГА ПРО ЧОРНІ ДІЛА КРЕМЛЮ», видана по ініціативі і при безпосередньому керівництві всією акцією Члена Центрального Комітету УРДП — Семена Олександровича **Підгайного**. Книгу видало СУЖЕРО, на чолі якого стояв і стоїть той же самий Підгайний. Технічно видало книгу чужинецьке, канадійське, видавництво. Це колосальна праця. І вона не тільки заініційована нами, членом нашого ЦК, а й ще й головні матеріяли в ній організовані або подані нашим членством, вчорашніми «недостріляними» (цей термін увели в життя також ми, а іменно наш Семен Олександрович ПІДГАЙНИЙ, який цим терміном напевно своє скромне ім'я обезсмертив). І ще найголовніше — гроші для її видання дало наше громадянство, наші симпатички і прихильники, в тім числі й самі члени УРДП.

Про роллю цієї фундаментальної праці всі добре знають з преси, з пресових інформацій, з відгуків на неї чужинців, і ми тут повторюватись не будемо. Ми будемо дуже скромні, тільки реєструючи цей факт.

Скажемо тільки тут, що ця фундаментальна праця являє лише частину великого пляну щодо викриття злочинів Кремлю. Зараз монтується й пішла в виробництво друга частина цього пляну — це **ДРУГИЙ ТОМ «БІЛОЇ КНИГИ»**, видаваної в тім же видавництві й тим же способом фінан-

сово забезпеченої. Другий том буде такою ж подією, як і перший.

Основу для цього другого тому «Білої книги» складає велика праця небіжчика проф. Івана Варфоломійовича ДУБИНЦЯ, теж Члена Центрального Комітету УРДП й колишнього Голови ДОБРУС-у в США — праця про голод в Україні 1933 року. Якою величезною підтримкою користується ця справа з «БІЛОЮ КНИГОЮ», та з яким піднесенням ставиться до цього українське громадянство — це ми бачимо з преси. Виданням та упорядкуванням і цього 2-го тому керує той же невсипущий наш ентузіаст і «ворохобник» — Семен Олександрович ПІДГАЙНИЙ. Це буде друга частина великої капітальної праці в чужій мові, велика ділянка нашого пляну пропаганди серед чужинців.

Вартіснішими за ці англомовні видання можуть бути хіба тільки праці проф. Юрія Шереха та Юрія Дивнича (Лавриненка). Та це все в однаковій мірі доробок нової еміграції, куди ми віддаємо, як в «спільний арсенал», мовляв Юрій Дивнич, і свій цей внесок.

І далі будемо цей спільний арсенал збагачувати мірою своїх скромних сил.

Крім «Білої книги» вийшли Підгайного «НЕДОСТРІЛЯНИ» в англійській мові, канадійському, чужинецькому, видавництві, під назвою «ОСТРОВИ СМЕРТИ». Ця книга вийшла в 1953 році.

В 1954 році вийшла в Англії книга Ю. ПІГІДО в англійській мові «The Stalin famine» — книга про голод в Україні.

А оце недавно, в кінці 1954 року, в чужинецькому видавництві вийшла по-англійськи книга «ТИГРОЛОВИ», під зміненою назвою «ЛОВЦІ Й ЛОВЛЕНІ». Треба б сюди причислити й наші чужомовні летючки під час різних маніфестацій та ДОБРУС-івських акцій.

Ось головніше, що вийшло в чужих мовах або організованого нами, або за нашою безпосередньою участю. Стільки ми зробили в царині пропаганди серед чужинців в чужих мовах.

Сюди мало б ще бути зараховано й те, що зараз в процесі роботи, але що є плодом вкладеної праці в період підзвітний. А саме:

Приготовано французький переклад книги «САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ» і справа видання її у Франції — це справа ближчого часу. Також приготовано видання цієї ж книги в еспанській мові в Аргентині.

Крім того силу різних проектів має ще в цій ділянці (в ділянці чужомовної пропаганди) той же невсипущий Під-

гайний. Але ми про ці проекти зараз не будемо говорити, бо за народньою прикметою, в той куток, де мають родитися кошенята, не можна дивитися, а то кошенята родяться сліпі.

Вся наша праця в цій ділянці, особливо ж у частині видавання художньої української літератури в чужих мовах — це все уперті спроби вийти з українського замкненого кола й прорубати вікно в широкий світ, промостити дорогу до душ світового громадянства. Якщо нам пощастить видати хоч одну якусь річ, що піде по всьому широкому світі переможним маршем — наша мета буде досягнута вповні. Ми в це й віримо!

Покищо зроблено нами стільки, скільки показано тут.

Зробили ми в ділянці чужомовної пропаганди ніби й не багато, на перший погляд. Але якщо б це порівнювати з тим, що зробили інші та якщо брати до уваги, що ми бідні, як церковні миші й «дядя» нам не допомагає, то ми зробили таки дуже багато. Інші партії й організації, з великою партійною касою і з ще більшою «вуйковою» кишенею, не зробили й половини того. А якщо брати щодо якості зробленого, то мабуть ця наша праця поза прикладом інших партій. Ніхто бо не видав «Білої книги», ані чогось трохи рівнозначного по капітальності й політичній силі. Але більшість партій взагалі в цій ділянці анічогісінько не зробили за ціле повоєнне десятиліття, вони тільки нам псували, ніби найнявшись. Розмахували й розмахують далі брудним ганчір'ям та мажуть сусідам окола дьогтем. Коли на таких дивишся, то думаєш, Боже, коли б ці люди, замість гризні й самоїдства, зробили хоч би десяту долю того що ми, на скільки б даліше ми посунулися вперед у боротьбі за українську справу в світі!

Та на інших нам не приходиться озиратися, а тим більше на них надіятися. Марна справа.

Ми собі працюємо по своїх силах. Тихо, вперто, консеквентно. І можемо ствердити нині, що в нас слово таки не розходиться з ділом.

НАША ПРАЦЯ НА ВІДТИНКУ МОЛОДІ

В процесі боротьби з нашою рідною українською реакцією, і з московською окупантською реакцією на повен зріст стало питання молоді. Справа поборення тієї реакції — це припинення допливу її крові за рахунок молоді. І в рівній же мірі — збільшення кадрів української демократії в її боротьбі проти ворогів за демократичну Україну — це доплив крові, зріст резервів демократії за раху-

нок молоді. Без цього — українська демократія приречена на скору фізичну смерть, на відмирання, так як на наших очах відмирають деякі українські політичні партії, бо до них не прийшло молоде поповнення, бо вони його собі не з'єднали своєю працею й організаційною та виховавчою діяльністю або може тому, що вони самі з своєю ідеологією вже застаріли, віджили. В кожному разі, не розв'язавши проблеми з молоддю, вони лишилися в одиницях. І ми переконалися, що ці старі українські партії, хоч вони за назвами й демократичні, все ж ніколи справи з допливом молоді крові так і не розв'яжуть, не розв'яжуть проблеми виховання й організації демократичної молоді, і, в свідомості цього, вони до того й не беруться.

Наша партія поставила це завдання на порядок денний і вирішила його розв'язати.

Досі монополі на молодечі організації мали націоналісти, а в Україні — окупантська КПУ. Ми вирішили стати до змагу і з тими й з тими — створити дійсно демократичну, зразкову, дієздатну й, як треба буде, бозздатну організацію молоді, як школу політичного й національного виховання української молоді.

Внаслідок наших старань така організація й постала в 1950 році.

Це був ОДУМ (Об'єднання Демократичної Української Молоді).

Організували її Члени Центрального Комітету УРДП. Хоч за задумом, це зовсім не є наша партійна прибудівка. Зовсім ні. Даремно тут супротивники шумлять. Але створили її таки ми.

Початком її була стаття в центральному органі УРДП «НАШІ ПОЗИЦІЇ» ч. 5, п. н. «ДО ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ» І. ДОРОШЕНКА. Нею було поставлено офіційно і категорично на порядок денний питання молодечої, демократичної організації.

За задумом це мала б бути не вузька організація типу націоналістичного «бандерівського» СУМ-у, а дійсно демократична **організація молоді України**, всієї молоді України, тобто без різниці національностей, для перетоплення її в такій організації в український національний моноліт.

Таким ОДУМ і було здійснено в засаді.

Знаємо, що на цім відтинку наші супротивники вже встромили свої пальці й розгоїдали боротьбу «за впливи». Завжди бо так у нас — як робити, як зачинати і творити, то нема кому, а як розламувати вже готовеньке, тобто «боротись за впливи», то в нас охочих дуже багато — тут

ріжні «сплячі лицарі», різні сплячі наші «отамани» та «вожді» звідки й налетять. Так з ДОБРУС-ом, так і з організацією молоді.

Але ми тут говоримо про нашу роль в постанні молодечої організації молоді ОДУМ зовсім не для того, щоб маркувати її як «свою», щоб претендувати на неї, як на «прибудівку». Ні. Зовсім ні. Ми її створили — й тим ми горді. Й цього досить з нас. Хай живе й розвивається! З усією категоричністю заявляю тут, в імені нашої Партії, що ми на привласнення ОДУМ-у ніколи не претендували й ніколи не претендуватимемо. Бо це б розійшлося з нашою метою.

Але так само з усією рішучістю, в імені нашої Партії, заявляю, тут, що, не привласнюючи ОДУМ-у самі, ми не дозволимо тим більше привласнювати її й будь-кому, а особливо тим руїникам, що за своєю звичкою все руйнувати, не тільки не допомагали в організації ОДУМ-у, а роблять все, щоб його розкласти, щоб зруйнувати душу молоді. Це б так само розійшлося з нашою метою. Маю на увазі й «фашистів», і комуністичних посіпак, і наших монархістів, і соціалістів, т. зв. «мужичків» — нікому з цих ми не дозволимо розігрувати та розбивати цю демократичну молодечу організацію, та пекти на її молодечім вогні свої партійні, зовсім несмачні, печені.

ОДУМ мусить бути незалежною, демократичною організацією молоді. Так за задумом її організаторів. Тоді вона зіграє свою велику конструктивну роль.

Треба ж оцінити нашу політичну витримку й великодушність коли ми, зовсім не претендуючи на обернення її в партійну молодечу прибудівку, вклали стільки енергії в творення цієї організації. Це ж заходами нашої партії потворено розгалуження цієї організації в усіх країнах. Ентузіястами її розбудови була наша УРДП-івська молодь, члени нашої партії. То ж якщо ми доклали безкорисно стільки енергії, то зовсім не для того, аби цю організацію розбирали по партійних кишнях різні політичні групки.

Наша політика на терені молоді не переслідує мети опартійнення молодечої організації. Але ми й не хочемо щоб організація демократичної української молоді була ідейним та політичним хаосом, торбою з «фашистівсько»-монархічно-марксівсько-угодовсько-реакційною мішанкою. Це б було велике нещастя. Це б була не організація демократичної молоді, а клуб непорозуміння й духовного та політичного виродження. Назва до чогось зобов'язує, вірніше, щось має відбивати. І, як уже було сказано раніше (і навіть дуже давно), організація молоді була потрібна, щоб — з одно-

го боку, вирзати молодь з під реакційних впливів і тим припинити доплив крові до нашої реакції, а з другого — щоб забезпечити їй колись перемогу в боротьбі за демократичну Україну. Тому, на нашу думку, треба стремити, і ми стремимо, до виховання української молоді в душі поступових, передових революційних ідей, у душі демократії й патріотизму, в душі вірного служіння української молоді своєму народові, українським робітникам і селянам, яких вона плоттю від плоті й костю від кости є, в душі заперечення будь-якої антинародної реакції, будь то комунізм чи фашизм, монархізм чи здескредитований в Україні «соціалізм» плеканий на доктрині Маркса-Енгельса, чи на якому іншому уніфікаційному вченні (вченні про «соціалістичну» уніфікацію людини)... Супротивники наші тут закричать, що отаке наше заперечення їх і підкреслений натиск на поступовість фактично революційно-демократичних ідей — це ж і є ніщо інше, як наголошування суті нашого революційно-демократичного руху. Ну що ж, це тільки є доказом нашої великої віри в поступовість та велику політичну перспективність нашого руху. І не приходимо — ми будемо тільки раді, і дуже раді, якщо наша віра передається і нашій українській молоді.

Але ми не будемо цього щепити їй силою. Ми це дамо на вибір самій молоді, що в міру свого виросту має ту чи ту віру прийняти. Ми тільки за те, щоб «добрі люди» не щепили кожен своєї віри методами провокацій і баламутства, а лише методами здорового й культурного змагання ідей.

При такому стані, ми абсолютно певні, що організація української молоді стане таки дійсно резервом української демократії, джерелом її оновлюючої сили й запорукою її перемоги.

Перемоги демократії.

В ім'я цього ми докладали всіх зусиль, щоб допомогти українській молоді організуватися, і в ім'я цього ми будемо всіма силами їй сприяти й надалі.

НАША ДІЯЛЬНІСТЬ НА ТЕРЕНІ УНРади

Маємо честь належати до партій — основоположників УНРади.

Маючи в своїй політичній програмі й, ідеології як одну з основних тез, ідею національної єдності, єдності всіх національних політичних визвольних сил нашого народу, для успішности боротьби за його визволення, ми були ентузіястами здійснення цієї ідеї в умовах еміграції в формі Української Національної Ради. До Координаційного Ук-

раїнського Комітету, що був першим етапом в створенні УНРади, входили члени ЦК УРДП пп. М. ШИНКАР та М. ВОСКОБІЙНИК, пізніше до ПІДГОТОВЧОЇ комісії входили члени ЦК С. Підгайний, Г. Подоляк, М. Степаненко, М. Шинкар, а потім Воскобійник. При створенні УНРади більшість з цих осіб уходили до її складу, так М. Степаненко був членом УНРади, членом її Президії та секретарем УНРади; Г. Подоляк був членом УНРади; Підгайний — член УНРади й Державний Секретар; М. Воскобійник — член УНРади, заступник Прем'єра (Голови ВО), також один період був член Президії УНРади й її секретарем, а після Третьої сесії — член ВО й керівник ресорту преси й інформації.

Бувши ентузіястами та завжди послідовними в своїх намірах і їх здійснюванні, ми беззастережно поставили свою партію й увесь наш революційно-демократичний рух на службу здійснення цієї ідеї. Ми не ставили на перший план своїх партійних аспірацій та партійних амбіцій, а ставили інтереси вищі, загальні. І саме тому, будучи найбільше масовою партією з усіх партій, що творять унрадівську коаліцію, ми все ж були дуже скромні і завжди шукали компромісу та тісної співпраці з своїми партнерами, а найголовніше — несли на своїх плечах найбільший тягар матеріального становлення УНРади та широкої її пропаганди з масах.

Сьогодні, озираючись на перейдене, ми мусимо ствердити, що УРДП проробила величезну роботу в цій ділянці. Динамічний рух творення громадського підмурівку УНРади, т. зв. комітетів сприяння був започаткований і керований нашою партією, розбудовуючи цю громадську організовану базу по всіх країнах. Сьогодні можна з певністю сказати, що коли б не це, то вряд чи УНРада витримала б в перші роки, потрапивши в становище бойкоту значної частини нашої еміграції, підконтрольної (чи перебувавшої під впливом) певних націоналістичних, монархістичних, та прокомуністичних (в США й Канаді) кіл. Наша динамічна організаційна праця геть розломала той бойкот, ту облогу, в якій хотіли певні кола задіяти молоду УНРаду, бо забезпечила їй доплив свіжої крові в формі фінансової та моральної підтримки.

Другим, виключної ваги довершенням нашої партії, була повна мобілізація всієї зпідсоветської еміграції (виключаючи тільки якусь там пару бандерівських чи гетьманських найманих поплентачів) під прапори УНРади. Цього ніхто не зможе заперечити, хоч би й хотів. Ця мобілізація вчо-

рашніх сталінських рабів і до певної міри людей московською червоною нівеляційною політикою зденаціоналізованих — мобілізація їх під прапори УНРади, навколо ідеї єдиного українського національного, політичного центру — це факт колосальної ваги. І може навіть це те найбільше, що може УНРада занести на своє conto, як найбільший осяг за всі ці роки свого існування, бо в цьому факті криються колосальні можливості на майбутнє, які сьогодні тяжко навіть оцінити. Заслуга в доконанні цього належить фракції УНРади, ім'я якій УРДП. Ті людські національні резерви, на які так певно рефлектувала московська єдинонеділимщина, рішуче й безповоротно поставлено під національні прапори, під начало єдиного українського центру. Цього досягла наша партія завдяки всій своїй невтомній попередній праці, як партія широкорозбудована і з величезним моральним капіталом та політичним авторитетом у масах зпідсоветської еміграції, а також усією своєю політикою та тактикою, та своєю широкою пропагандою і виховавчою працею під час творення УНРади, та потім у процесі боротьби за її скріплення й за торжество її об'єднуючої ідеї. Наша преса зіграла свою ролю в цьому. А найперше — зіграла ролю плеяда наших блискучих публіцистів та пропагандистів, вихователів і духових організаторів та провідників нової еміграції.

Далі, наступним довершенням нашої партії в ставовленні УНРади була робота по реалізації Позички Визволення України. По ряду країн цю роботу винесли виключно наші краєві організації на своїх плечах. І партійні наші клітини не тільки були організаторами кампанії передплати, а й, насамперед, були самі першими, й часом найсоліднішими, передплатниками позички, показуючи тим приклад для всіх.

Неоціниму ролю відігравала й тут наша преса. Ми всю свою, нами керовану й нами утримувану, пресу з самих початків поставили тут до диспозиції УНРади. І був такий період, коли тільки наша преса стояла на твердих унрадівських позиціях і тільки нею могли послуговуватися діячі УНРади, і то просто з тієї причини, що інші фракції своєї преси не мали. А які мали — ті УНРаду потиху ігнорували. Фракція ж ОУН(р) свою всю пресу з самих початків змобілізувала на боротьбу проти УНРади ще до свого виходу з УНРади, а особливо після виходу. Друга фракція ОУН (будемо тут говорити щиро) свою пресу використовувала тільки для критики УНРади, нічого не роблячи для допомоги, навіть не вміщаючи оголошень комісаріату по-

зички, також атакуючи «комітети сприяння», поборюючи окремі фракції.

В цім періоді «Українські вісті» були єдиним, справжнім бастионом УНРади, рівно ж як і інша наша преса, — «Наші Позиції», згодом «Український Прометей», всі наші бюлетені партійні тощо.

«УВ» навіть в громадянстві почали вважати за офіціоз УНРади — тому, що вони були боевим унарадівським органом за своїм духом. Тому що наша фракція, сіреч і вся наша Партія, була послідовна й вірна, фракція УНРади. Звичайно, ані «УВ», ані інший наш орган не був ніколи офіціозом УНРади, бо не був в її прямому посіданні та не був на її утриманні. Але і «УВ» і всі наші друковані органи були органами УНРади, тобто даними до диспозиції, поставленими їй на службу, бо то були органи партії, яка консеквентна й послідовна та вірна своїм партнерам.

Цю вірність ми зберігали (вірність ідеї УНРади й вірність своїм партнерам), не зважаючи нінащо.

Щодо нашої безпосередньої праці в УНРаді — в її Президії й ВО — ми весь час були активними працівниками на тих ділянках, які нам припадали при розподілі функцій поміж фракціями. І ми весь час дбали за повне збереження унарадівської коаліції в діяльності УНРади. Навіть коли були тертя (а вони були, як усім відомо) помежи нами й іншими фракціями, нам ніколи навіть на думку не спадало опускати руки й йти в опозицію. Ми входили в самий перший уряд, входили й у всі наступні, а тепер очолюємо уряд. Наші члени Президії й члени ВО вив'язувалися добре на своїх постах. Сміємо думати, що й наш Прем'єр зараз вив'язується з честю з своїх завдань, як також і наші керівники ресорту Преси й Інформації в теперішньому складі уряду.

Один час відповідальність за долю УНРади була найбільшою мірою покладена на наші плечі — це в період хвороби і смерти бл. п. Б. Іваницького, коли на представника нашої фракції випало очолювання УНРади. Можемо сьогодні спокійно відзначити, що ми УНРади не завели на манівці, а також і не дали їй завалитися, чи ворогам її розвалити. А також не дали їй затягти в КЦАБ-івсько-московське дряговиння. Як відомо, в тім періоді ситуація була взагалі дуже поважна: як щодо серед унарадівських взаємин так щодо облоги УНРади її ворогами ззовні так і щодо небезпеки бути затягнутою на політичні манівці. Особлива поважність ситуації була зумовлена складністю труднощів на відтинку боротьби проти КЦАБ-у та розв'язання проб-

леми української співпраці з Американським Комітетом. Це були для УНРади часи сум'яття бур і колотнеч. Мусімо не без гордості ствердити, що ми корабель вивели цілим, не розламаним. А найголовніше — таки врятували УНРаду від затягнення її на манівці політичного угодовства з колами явної антиукраїнської настанови з російського єдинонеділимського табору — врятували від затягнення її в «напівкцаб» при курсі певних протекторів, для нас (для української справи тоді не сприйнятному й небажаному). Тут ми мусімо сказати прямо, бо ми на це маємо право на своїм з'їзді — УНРада стояла на грані розвалу, саме в питанні статуту т. зв. МАКЦ-у, на історичному засіданні Президії, де питання остаточно вирішувалося бути МАКЦ-ві чи не бути. Статут розглядалося і мало бути апробовано або не апробовано, а значить — приступлено до КАЦБ-у в новій формі з попередішнім статутотом чи ні. Ми сказали ні. Три фракції сказали «за», і то в формі абсолютно категоричній. Особливо коноводила та фракція, що тепер в опозиції. Четверта фракція була з нами. Президія розкололася. Якби в нас не вистарчило характеру й почуття відповідальності, УНРада так таки й розвалилася б. Але головуючий правом головуючого, зняв питання з порядку денного, перервавши засідання. Було виграно час, а з ним і виграно ситуацію, бо як відомо, потім заіснували зміни, що цілу справу перекреслили.

Сьогодні ми дивимось на все це з чималої перспективи й мусімо таки ствердити, що тоді було справді врятовано УНРаду від розвалу, від компромітації й від загибелі.

Не завівши й не загіривши УНРаду, ми довели її до Третьої сесії, й зробили все для успішного переведення Третьої сесії. Мусите, панове, знати, що питання Третьої сесії стояло на порядку денному всіх засідань Президії протягом п'яти років, але все те безрезультатно. Тягар її переведення впав на наші плечі, на нашу відповідальність.

Сьогодні ця історична подія за нами. І от сьогодні, як уже ця подія за нами, ми мусімо дещо, бодай для самих себе, сказати. А то ось що:

а) Успіх проведення й завершення Третьої сесії забезпечила таки наша фракція своєю тактикою.

б) Збереження коаліції на цій сесії й розв'язання всіх проблем, що на ній стояли, забезпечила наша фракція своєю витримкою, своїм зрозумінням ваги історичного моменту, своєю тактикою.

Мусите знати, що деякі партнери поприїздили на сесію з явним наміром бити «стілці і глечики», зводити міжфрак-

ційну боротьбу, виливати жалі й болі, словом, робити комедію, наснажені вогнем великого «ентузіязму» самоїдського, бож очі розгорілися — стільки важких позицій, а тут набралося стільки жалів, злоби й kwasів. Навіть так панове по-ривозили спеціальні видання різних «комітетів оборони» — як бальони отруйних газів і болота.

Але завдяки нашій спокійній тактиці, завдяки нашій витримці та завдяки нашій державницькій твердості в переведенні сесії (як і на всіх попередніх, передсесійних нарадах), весь той диверсійний ентузіязм і приготування сіли, як то кажуть, маком. А ті, що прийшли обертати сесію на колотнечу, охололи, присомлені.

Як пройшла сесія і чим вона скінчилася — всім відомо.

Саме переведення сесії наша роля в ній — це було для нас, для фракції УРДП, добре складення іспиту й певне надбання політичного капіталу. І на сесії, при уконституванні нового складу керівних органів УНРади ми вийшли з серйозним осягом — наша фракція взяла пост Прем'єра.

Зараз ми несемо відповідальність за уряд і треба думати, що смуга нашого Прем'єра в ВО УНРади не буде найгіршою. Але ми несем відповідальність і далі не тільки за уряд, ми несемо відповідальність і далі за цілість УНРади, як її частина.

В даний момент ситуація в УНРаді дещо нездорова. Чого й як — усі це знають і бачать. Але я думаю, що ми її оздоровимо. А вже в усякому разі ми руїникам не дамо УНРаду розламати. Якщо й далі буде тривати та «довга лоза», що її затіяли деякі вчадлі голови, то ми домагатимемося виправлення деяких помилок, що заіснували після Третьої сесії.

Ми були б не щирими, коли б тут не відзначили, що наші деякі партнери виявилися не на державницькому рівні, розпочавши проти нас явну й таємну боротьбу. І саме ця боротьба дуже вдарила по УНРаді, розхитуючи її в більшій мірі, аніж атаки ворогів ззовні. Ця боротьба була прямо-пропорційна нашому зростові, поширенню й поглибленню нашого впливу і значення як в УНРаді, так і в українському громадянстві взагалі та в політиці. Боротьба була проведена супроти нас зі страху, що наш зріст і наше політичне значення затемнить старі політичні партії, що чомусь претендували на монополію у провідництві Україною і в її репрезентації перед світом. Боротьба ця набула досить кеп-

ських форм. Усім відомі підривні писання таких друкованих органів, як «НАШЕ СЛОВО» в Лондоні, «МЕЧ ВОЛЯ», орган одного «отамана», що повів кампанію поборювання нас при інспірації деяких наших союзників, що (інспірування) навіть було відзначено спеціальною нарадою фракції УНРади в 1952 році (читай відповідний комунікат у тодішній пресі). Крім поборювання нас у названих друкованих органах, кампанія велася ще і в різних репилькових, цикльостилевих виданнях, на зразок видань якогось «комітету оборони УНР» в Англії, що своєю брутальністю та безличністю залишив далеко позаду бандерівців і навіть гетьманців.

Ці речі загальновідомі й тут не варто на них докладніше зупинятися. Про це ще буде мова, може коли будемо говорити про нашу програму й ідеологію під атаками ворогів.

Треба лише сказати, власне викрити пружину, чому нас поборювали наші деякі «союзники» в УНРаді. Головною причиною було бажання ослабити нас, бо ми зростали і зростало наше значення, як партії нової еміграції, як партії нової, єдинореальної робітничо-селянської України, що мало виключне політичне значення, і тому наша партія привокувала увагу тих політичних кіл світу, які цікавилися українською проблемою. Деякі панове вирішили підлататися за наш рахунок, зводячи боротьбу за нову еміграцію, ганяючись за кожним новим членом з числа цієї еміграції, щоб козиряти, що й у них, мовляв, є «східняки». Ці аргументи навіть пускалися в хід на засіданнях керівних органів УНРади, коли окремі фракції хотіли удоводнювати свою політичну актуальність та значення. Найкращий спосіб вербувати нових членів з числа нової еміграції — це було скомпромітувати нас і послабити наш вплив, тоді вирвати з під нашого впливу вартісний і активний елемент: висадити нас, як то кажуть, з сідла, розламати, а потім з уламків натягти собі трішки будівельного матеріалу.

І писання, скажемо, «Нашого слова» прямо про те так і кричали, закликали — кидайте УРДП та йдіть до нас.

Найяскравішим підтвердженням цього є остання практика нової партії, нової фракції в УНРаді, т. зв. «Селянської Партії». Її діячі, проспавши на еміграції ціле десятиліття найгарячішої боротьби українських політичних середовищ, за своє ставлення проти ворожих сил, раптом прокинулися і, не мавши ані симпатиків, ані прихильників, а вже зовсім не мавши членства, вирішили розбудовуватися за рахунок відколювання часток від нас. Тобто, свідомо

прийняли злочинну тактику — розбудувати свою партію за наш рахунок, дезорганізуючи, дезорієнтуючи людей, заманюючи їх, граючи на низьких інстинктах і вишукуючи нестійкий, аморальний елемент, мало перетоплений у нашому політичному казані, щоб їх накачувати лютою злобою, сугеруючи провокативні, деструктивні супроти нас думки, вводячи людей в оману — поклавши в основу своєї тактики тезу Геббельса — якщо часто повторювати брехню, вона стає правдою. Цю зброю брехню, вжито супроти нас, поборюючи зріст нашого впливу. В останньому випадку треба прямо відзначити ролю чужих чинників, що за субсидовані гроші поставили таку вимогу до розламників.

В усіх же випадках слід зазначити, що в боротьбі за розсаджування і розламування нас, наші деякі партнери, зрезигнувати з чистоти своєї ідеології й хвалених принципів, і ліві марксиста та соціаліста бльокувалися з махровими монархістами, з реакціонерами, своїми власними смертельними ворогами. Демократи бльокувалися з «фашистами». Розумні люди, з негідниками й примітивними вуличними хуліганіями, з дурнями чистої води. Агентура советська з агентурою інших, невідомих, чужих контррозвідок.

Для ілюстрації дивного того бльокування досить указати на виступи марксистів по боці плющівської реакції; деяких демократів — по боці бандерівщини й інших наклепників, які (демократи), здумали чорнити нас за їхню ж плутану коляборантську практику з КЦАБ-ом і напівкцабом.

Словом — коли йшлося про побороування нас, то в людських головах і серцях все переплуталось.

Але тим більше чести для нас, що в такій ситуації ми витримали, ми не далися спровокувати себе й не почали ламати стільці та бити глеки на головах, розвалювати ту будову, ім'я якій УНРада. На нашій місці ні в кого не вистачило б спокою й твердості. Цей спокій і твердість, цю силу давала нам завжди свідомість своєї правоти й вірності нашої політичної лінії взагалі, а нашої праці на терені УНРади зокрема.

Ми цій унарадівській, об'єднувальній, а не розламницькій, ідеї лишилися вірними до останніх хвилин.

Так будемо й далі, очевидно. Терпіння наше безкінечне й будемо вірити, що в боротьбі за велику національну справу воно не урветься, та що всі розламувачі й побороувачі потерплять завжди повну поразку.

БЛЮК УКРАЇНСЬКИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПАРТІЙ

Це було результатом нашої політики на внутрішньоукраїнському відтинку — створення Блюку Українських Демократичних Партій (БУДП). Він поставив з нашої ініціативи і з метою скріплення української демократії та координації дії існуючих демократичних партій. В умовах наступу на українську демократію з боку тоталітарних за своїм духом угруповань, а також в умовах боротьби їх проти УНРади по лінії розламування та поборювання демократичних її середовищ, створення Блюку мало значення й ролю БУДП відіграв не малу.

На жаль, комплікації серед демократичних середовищ прийшли з зовсім несподіваного боку, не з боку наших тоталітаристів, не під їхніми атаками, а з боку самих деяких демократичних угруповань, принаймні, угруповань, що складала Блюк.

Блюк УДП розпався в останній час через відомий курс одної з партій Блюку на розлам нової еміграції, та через саботаж другої, співзвучної цій, партії, що тактично з першою зблюкувалася. Ця остання перебрала головування в Блюці в кінці 1952 року і в цій своїй каденції Блюк умирала, не скликавши жадного засідання. Та й скликати не було потреби, бо коли з 4-х дві партії проти, то значить справа перерішена. Блюк Українських Демократичних Партій умер, ставши жертвою принципового, сплянованого, так би мовити, ідейного розламництва відомого угруповання, а саме — групи Дубровського, Доленка.

Те саме сталося, і з тих самих причин, і з другою, створеною нами, інституцією.

РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНИЙ ЦЕНТР

Цей центр також постав був з нашої ініціативи, створений на основі УНГ, що була свого часу відновлена нами й очолювана членом ЦК УРДП, п. Т. Бульбою, й складалася переважно з членів УРДП. В створений Революційно-Визвольний Центр входили всі наші партнери по УНРаді, крім ОУН. Призначення центру було — налагодження зв'язків з українським підпіллям та революційна акція «там».

Центр почав свою діяльність успішно. Та скоро вмер з тих же причин, що й БУДП потім. Причиною було — розламництво з боку деяких наших «союзників». Смерть Центру сталася після відомої револьти „отамана“, що, використавши мандат ЦК, раптом «розійшовся з УРДП». Це «розходження» було інспіроване ще й нашими партнерами з метою ос-

лаблення нас, з метою перебрання наших людей і нашої організації до своєї диспозиції. Видам «отамана» прийшов у парі з вступом його до іншої партії.

Ця революція скінчилася досить печально для її інспіраторів і організаторів — скінчилася вона смертю Центру і фактично смертю УНГ, в якій лишився сам „отаман“ з парою його поплічників. Центр загинув і УНГ теж. На місце розваленої отаманією УНГ було створено **Леґіон Симона Петлюри**, надавши цій організації іншого характеру, як організації колишніх советських вояків антикомуністів, з конкретним призначенням політичної праці, спроектованої на советську армію.

ЛЕґІОН СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Ця організація, що постала при нашій участі, але з ініціативи колишніх членів розпушеної УНГ, за своєю суттю й своїм характером мала велику політичну вагу й великі перспективи.

Це не «військова боївка УРДП», як твердили наші вороги. Це самостійна військова організація, з власним статутом і власним членством, що в більшій мірі складається з людей зовсім позапартійних. Але вона постала за нашою підтримкою й існує за нашою підтримкою. Це союзна нам організація. Співзвучна нам ідейно, бо існує на тім самім ідейнім підложжі, як організація українського революційно-демократичного руху серед вояцтва. І мета її — революційна та пропагандивна діяльність серед советського вояцтва.

Військовий Сектор НК УРДП стоїть з цією організацією в найтіснішій співдії.

НА ЦЕРКОВНОМУ ВІДТИНКУ

Вірні своїй засаді свободи совісти та віровизнання, а також вірні засаді толеранції всіх церковних напрямків, ми в ці роки вели політику примирення на церковнім відтинку, припинення ворожнечі, полагодження зокрема трагічного розламу в УАПЦ. Цю лінію в питанні Церкви ми провадили і в УНРаді та проводимо її й тепер.

Результати не тільки цих наших старань, а й подібних старань інших, малоуспішні. А це тому, що ціла справа надзвичайно тяжка. І ще тому, що розбивати серед нашої еміграції більше майстрів, аніж збирати докупи.

Та ми таку свою політику на церковнім відтинку провадитимемо послідовно й далі.

БОРОТЬБА ПРОТИ СОНР-у Й КЦАБ-у

Це велика сторінка в нашій боротьбі останніх років, але ми тут скажемо про неї мало, бо все вже сказано в іншому місці. Я б хотів сюди поставити все те, що сказано на цю тему було мною в моїй доповіді в Англії позаторік і пізніше видане окремою брошурою «БОРОТЬБА ПРОТИ МОСКОВСЬКОГО ІМПЕРІЯЛІЗМУ Й УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА». Все те, що сказано там про боротьбу нової зпідсоветської еміграції проти СОНР-у й КЦАБ-у, це якраз і стосується нашої діяльності.

Це ми той наступ нової зпідсоветської еміграції організували всіма своїми середниками, що в нашому розпорядженні були — преса, широка партійна організація, активна співдя з союзними організаціями, як то ДОБРУС в усьому світі, ОДУМ в усьому світі, Легіон Симона Петлюри.

Ми ж були й ініціаторами створення єдиного національного фронту, а конкретно — спільної дії всіх українських партій і середовищ після відомих нарад у Мюнхені.

Наша праця й наша пропаганда в той час на цім анти-московськiм відтинку заслужила визнання й похвали навіть від наших партійних «ворогів».

І найбільший ефект нашої боротьби полягав у тім, що ми організували своєрідне „волевиявлення“ тих мас української еміграції, на яких біла Москва числила, на тих, що є представниками сьгоднішніх українських робітників і селян, тобто представників основних мас сьгоднішнього, підсоветського, під'яремного українського народу, що й було найтяжчим ударом по концепції сонро-кцабівського єдинонеділимства.

Згодом ми візьмем і зберем локупи всі матеріяли й документи цього періоду, всі боеві статті й проклямації та резолюції зборів, і тексти доповідей, резолюції маніфестацій, і це буде дуже солідний збірник, великий документ того часу, в піку тим «націоналістам»-відокремленцям, що сьгодні хотіли б все занести на свій рахунок, на наше конто підлататися, як то кажуть.

Ми не хочемо нічого капіталізувати виключно на свій рахунок, але ми хочемо, щоб про ці речі всі наші політики добре пам'ятали, бо мабуть зовсім недалеко той час, коли треба буде досвід минулих років і цієї акції застосувати знову в життя, то ж непростимим злочином буде не витягти з того досвіду правдивих вірних консеквенцій для вірної тактики.

Ось тому ми про це й говоримо, про значення нашої акції, а зовсім не для того, щоб цим хизуватися.

БОРОТЬБА ЗА ОБ'ЄДНАННЯ ЧИ ЗА КОНСОЛІДАЦІЮ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ

Ми від усіх інших ріжнимося тим, що ми щиро цього хотіли й до цього прагнули, й щиро цього хочемо й до цього прагнемо. Бо визнаємо абсолютну правдивість істини, що там, де існує громадянська війна й рзбиття, там смішно говорити про будь-яку перемогу над ворогами зовнішніми; там де громадянська війна й взаємолоборювання, там смішно говорити про здобуття свободи й незалежності для українського народу, бо отакі от пережерті «борці» мають сили тільки стільки, щоб переривати один одному горлянки, а потім бути накритими всім одним мокрим московським рядном. Особливо в умовях колосального здеяткування й знекровлення українського народу нині проблема об'єднання всіх існуючих сил — це першочергова наша проблема, якщо ми, українці, хочемо боротьбу нашого народу справедливо організувати й виграти. На цю тему нашими публіцистами було досить сказано в свій час, і ніхто того, сказаного, не зміг і не зможе заперечити, не може відмовити цілковитої рації нам. І от ми не тільки говорили й писали, а ми й робили все від нас залежне для осягнення мети, тут на еміґрації.

Ми докладали всіх зусиль, щоб зліквідувати проклятий двоподіл українських політичних сил, щоб зліквідувати двоцентровість, що є нашою згубою й чому немає жадного розумного виправдання.

І ми робили все, щоб привести українську політичну еміґрацію до єдиного українського національного центру — ми робили все для об'єднання українських політичних сил навколо УНРади, для довершення консолідації навколо неї.

З приводу цього, як відомо, піднявся великий вітер. Виявилося, що коли одна з фракцій УНРади взялася до справи поважно, то деякі наші партнери стали цапки. Хоч до того вони багато говорили про консолідацію. Виявилося, що ті їхні розмови були пропагандивного характеру. Який був вітер — усім відомо. Деякі групи просто полізли на мур. І мусимо сьогодні сказати, що провал усієї акції був забезпечений насамперед тими, «деякими», демократичними середовищами, що взяли нас в багнети, прикриваючись плащиком демократів. Здійснення об'єднання і так невимовно тяжка річ через злочинну закукуріченість і політичну обмеженість політичних провідників тієї частини української еміґрації, в приєднанні якої до УНРади й полягало розв'язання всієї проблеми консолідації, а наші демокра-

ти геть перебігли дорогу й наперед відтяли шляхи до порозуміння. Жалі маємо до них насамперед тому, що вони є, либонь, старші політично, а значить з старшого й більше спитається, бо він є прикладом для того молодшого, якому весь час лізе волонтаристично-гонориста «вожжа під хвіст» від гіпертрофованої амбіції. Та групова амбіція старших виявилася не шляхотнішою за амбіції молодших.

Так би мовити, злочинці супроти справи об'єднання українських політичних сил знаходяться в однаковій мірі: і серед націоналістичного табору й серед табору демократичного.

В самій УНРаді, як виявилось, є люди (групи) які хотіли б УНРаду звунити до себе самих і замкнутися в гетто, під претекстом нібито тримання якоїсь «легітимації». Об це найперше розбилася акція консолідації.

А чи була вона можлива й чи є можлива? Практика показала, що вона можлива, а вже виключно потрібна. Так знаменна спільна, організована дія супроти СОНР-івської акції всіх українських середовищ, тому доказом. А який це викликало відгук, яке піднесення в масах української еміграції! З цього б треба вчитися й зробити всім правильні висновки. Та, на жаль, тих висновків ніхто не робить, амбіції заваджають.

Партійна зризничкованість і замикання в гетто, а також нелюбов до молодших, хоч і масових, рухів, на яких би треба опиратися УНРаді, призвели не тільки до провалу консолідаційної акції, а ще й потягла далі — до розпалювання ворожнечі супроти одної з основних фракцій УНРади. Бо ми, бач, тягли до єдності, а панове (скажемо, різні «Нерадьки» та різні махновського типу «професори» й «отамани») тягли до звуження цілої української політики навколо власної маленької групи, поставивши її в основу всіх основ і її партійні прапирці вивичивши понад національні інтереси. Нашій тактиці, поширення бази УНРади, тактиці поширення консолідації, було протиставлено тактику поборювання нас, тактику звуження кола нібито «вибраних», «найправдивіших» демократів.

Та ми не вважаємо, що ми тут потерпіли поразку. Бо, поперще — ми не вважаємо таку нашу лінію хибною, як не є хибна ідея об'єднання. Хибною є ідея роз'єднання й громадянської війни. Подруге — ми морально виграші, бо ми не спасували і не на нас лежить відповідальність за розбиття в українському політичному світі. Ми викресали з себе максимум доброї волі й на тих позиціях стоїмо й нині, й стоятимемо завжди. І пограте — рано чи пізно

життя примусить наших політиків таки стати на цей шлях або загинути. Тоді ми й будемо підбивати підсумки, скільки вродило сіяне нами зерно миру й порозуміння між українськими партіями й групами.

Треба думати, що справа об'єднання навколо центру, справа ліквідації двоподілу й двоцентровості, справа ліквідації громадянської війни «всіх проти всіх» в повній силі й нагальності стане на порядок денний ще раніше, аніж деякі партії відімруть просто фізично з їхньою ненаписаною тезою «на мій вік вистарчить» та «після мене хоч потоп». І вони таки мусітимуть шукати рятунку для української справи взагалі, а для УНРади зокрема, на цім шляху.

Ми не злопам'ятні й будемо щиро допомагати.

На цім місці мушу спростувати закиди нам, що ми нібито «домовлялися з бандерівцями й угаверівцями» про порозуміння коштом УНРади. Це все неправда. Це вигадки тих, про кого була мова, які не шкодували нічого щоб нас скомпромітувати. Було так, як не раз вияснялося, а саме — було бажання зліквідувати другий центр і підпорядкувати його УНРаді. В цім була суть переговорів. Було бажання повернути ОУН(р) до УНРади, бо вся проблема консолідації фактично ж зводилася і зводиться до ліквідації двоподілу, а двоподіл іде відомо ж по якій лінії

І не ми їздили до них, а вони до нас. Так від УГВР приїздила кількома наворотами делегація в складі небіжчика Охримовича, Ребета, Прокопа, а кілька разів були й інші особи в складі делегації. Від ОУН(р) приїздили Ленкавський, Бенцаль, Лебідь тощо. Тоді ці всі панове шукали шляхів до порозуміння з колами УНРади, таке було в нас щире враження, й ми робили все, щоб остаточно й радикально зсунути їх з їхніх «блискуче-відокремленських» позицій. Про вимоги, які виставляв до ОУН(р) і УГВР провід нашої Партії, я докладно сказав у своїй доповіді в Англії, видрукованій окремою брошурою, куди й відсилаю кожного, хто цим цікавиться. Смію думати, що все полетіло шкереберть через скажену, брутальну кампанію деяких осіб з демократичних кіл.

В цих розмовах ми не вбачали й не вбачаємо нічого злого, а лише саме позитивне. Бо ми розмовляли не з московськими єдинонеділимцями, не з російськими соціал-шовіністами та іншими реакціонерами, а з українськими патріотами. І мета наша була виключно конструктивна.

Ми навіть (тут я мушу відповідальність взяти виключно на самого себе) були за відфашизування наших наці-

оналістів, знімаючи з них ганебну налічку «фашист». Думаю, що це не було злом, не було злочином. Все було для того, щоб скоротити шлях до порозуміння, до ліквідації проклятого двоподілу, шлях до повернення великої кількості українських патріотів, зокрема прекрасної патріотичної української молоді, під прапори УНРади. З цього наміру ми й досі не зрезигнували. Хоч націоналісти зробили здається все, щоб ми таке своє поступовання (відфашизування) відклали. Маємо час.

Відповідаючи тим, хто картав нас за розмови з націоналістами, отим нашим праворічним „демократам до шпiку костей» та деяким «непогрішимим соціалістам», скажемо ще раз колись уже сказане:

Нам, революційним українським демократам, бандерівці все таки ближчі аніж найкращі російські соціалісти з табору Керенського чи й Абрамовича. Українські націоналісти нам ближчі аніж московські «демократи» та інші єдиноділимські групи. А тому, ми все будемо шукати способів досягти з цими «самошедшими хлопцями», як їх дехто називає, замирення й довершення консолідації українських політичних сил, не сходячи з своїх демократичних українських позицій. І якщо нам це не вдасться, то не ми будемо винні за кінцевий провал української визвольної боротьби. Але ми це знаємо й інше, а саме: якщо наша мета консолідації зараз не буде досягнена, то на тім справа не скінчиться і ми будемо, хочемо чи не хочемо, учасниками великої трагедії, ми український революційно-демократичний рух зійдемося з цими політичними супротивниками на полі бою, тоді коли всі лондонські наші «соціалісти» й псевдо «демократи» геть розбіжаться, а лишимося ми самі, та й будемо тоді наших супротивників переконувати в своїй правоті іншими, занадто може радикальними засобами. Бо ми будемо тією силою, що в гарячий і вирішальний момент не втече з поля бою, а спробує ідею об'єднання нації довершити і з блискучими відокремленнями та ріжною махновщиною дати раду інакшими засобами, «не мьтьем так катаньем», як кажуть наші сусіди. Я думаю що це ясно для кожного, хоч трохи уважного спостерігача.

А так як ми цього все таки хотіли б уникнути (бо це буде громадянська війна, річ дуже ризикована), тому ми й стремимосся до консолідації тепер, до убезпечення від тієї війни вже тепер. І тому якраз нам на усуненні громадянської війни так залежить, бо ми прекрасно здаємо собі справу, що ті герої, ентузіясти самопожертя і колотнечі, які

так войовниче б'ють у паперові торохтілки зараз, тоді, в момент гарячий, виявляться на плацдармі відсутніми взагалі, як корова їх язиком злиже. Вони будуть присутніми тільки в тім випадку, якщо якийсь новий окупант, топак «визволитель», привезе їх під охороною й посадить на гавляйтерське місце, щоб керували і правили. Але цього якраз ніколи й не станеться.

Кажу про перспективу зустрічі на полі бою, в збройних сутичках у майбутніх великих подіях тому, що не хочу криводушити й заивати речі в папірчики. На ці справи ми мусимо дивитися прямо й чесно та тверезо. Ми в своїх настановленнях та за своїм характером не організація для танцюльок на емігрантських політичних забавах. І в такій мірі, як ми виявили свою твердість у боротьбі за примирення й об'єднання зараз, в такій же мірі ми викажемо твердість та невгнутість по відношенню до будь-якої махновщини тоді, в ситуації, трохи іншій. І ми цього не плянуємо, але це буде трагічна неминучість.

Думаю, що я розкрив усі пружини, які рухають нами в справі консолідації та в боротьбі проти двоєцентрія. І думаю, що це цілком з'ясовує чому **іменно нам** на довершенні консолідації залежало й залежить.

СПРАВА СПІВПРАЦІ ЗА АМЕРИКАНСЬКИМ КОМІТЕТОМ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД БОЛЬШЕВИЗМУ

Перш ніж говорити про нашу тактику та наші цілі на цьому відтинку, мусимо сказати дещо взагалі про наші засади в зовнішній політиці в цілому, а відтак і на відтинку взаємин з Американським Комітетом.

Наш девіз, ключ нашої зовнішньої політики, яким ми керувалися в ці роки, був такий:

Ми за співпрацю з усіма зовнішніми чинниками, хто визнає наше право (право нашого народу) на повне відокремлення від Росії й на самостійне державне існування та хто в нашій боротьбі за здійснення цього стоїть, чи стане, по нашому боці, тобто по боці українського народу. Але ми проти всіх, хто за нами цього права не визнає.

Ось ключ нашої політики й пружина нашого поступовання на відтинку зовнішньому, а зокрема на відтинку взаємин з Американським Комітетом з самого початку розгортання ним відомої акції.

Це була боротьба. І історія розвитку наших взаємин з Американським Комітетом, це історія цієї боротьби.

Мусимо ще дещо додати до сказаного про засади нашої зовнішньої політики. А то саме: ми були й є ісповідниками

тези про орієнтацію на власні сили. Тільки ж під власними силами ми розуміємо не лише кількість механічних кулаків, а й (і це насамперед в сьогоденній ситуації!) — політичний розум. Мати хист, зуміти з'єднати на свій бік як найбільше союзників і друзів, це й буде орієнтація на власні сили, на свої здібності, на організагорський геній політичних діячів нашого народу. Тільки вкупі з такими силами будуть реальними й ефективними всі інші «власні сили». Без цього вони будуть далеко не повні.

Тільки дурень може сьогодні думати, що в нашу епоху Україна може існувати ізольовано від усього світу, та що вона, ізольовано від усіх, може сама, власними силами зруйнувати комуністичну імперію, зруйнувати цю свою і багатьох інших народів в'язницю і здобути собі свободу.

Але так само тільки дурень може думати й вірити, що хтось інший здобуде для якогось народу свободу, коли сам народ того не хоче й не бореться за те й не організовується до боротьби та не заявляє своєї волі до того. Тільки наївний і безнадійний опортуніст може думати й вірити, що якась країна отак візьме й здобуде українську державу для нього персонально, якщо за це не боротиметься народ і до того не прагнучиме народ, а найперше — його політичний авангард. Ні, смішно думати, що хтось допомагатиме тому, хто сам не бореться, сам не прагне свободи, сам не заявляє своєї волі, як організований і до свободи дозрілий народ, хто не шкодує всіх своїх «власних сил». Тобто, перш ніж претендувати й надіятися на допомогу світу, треба змобілізувати, треба організувати свій народ для боротьби, треба довести світові його рішення і волю словом і ділом, тоді світ почує, zareагує й може й допоможе.

Виходячи з таких от засад, ми вважали за найголовніше: працю над організацією волі народу, розбудову його політичного авангарду в боротьбі за свободу й державну незалежність України. А вже після цього вважали і вважало за абсолютно вказане й конечне потрібне шукати підтримки в усьому зовнішньому світі, шукати співпраці з усіма прогресивними силами світу, на які б український народ у своїй боротьбі міг опертися, міг мати від них допомогу.

Ми за співпрацю з усіма, хто наш друг, хто визнає права нашого народу на незалежність і готовий йому допомогти. А найперше — ми за співпрацю з американським народом, бо в його руках великою мірою доля світу в нашу епоху. Але... І в цім самім випадку ми застосовуємо теж ту саму свою другу половину формули, яка починається з «якщо»:

«якщо за нашим народом визнаватиметься бездискусійне право на самостійність, на повне відокремлення від Росії, та на свою власну державу.»

Цим і була зумовлена наша постава до всієї акції Американського Комітету (спершу «звільнення народів Росії», а тепер, звільнення від большевизму»), цілком припускаючи, що цей комітет таки не приватна установа, а речник волі й політики американського уряду.

Історія наших взаємин з Американським Комітетом має дві фази, зумовлені політичною лінією цього комітету.

В першій фазі, коли АК повів проросійську лінію (лінію орієнтації на російський народ та на підпорядкування всіх інших народів ССРСР проросійським тенденціям, вірніше — реставраторським тенденціям російської, великодержавницької еміграції) — ми виступили рішуче проти. Всі пропозиції про співпрацю з АК, про входження до СОНР-у, поставлені нам чільними діячами Американського Комітету (для чого вони спеціально приїздили до нас) ми рішуче відкинули. І не тільки ці пропозиції ми відкинули, а й організували активну, динамічну протидію, боротьбу проти цієї діяльності АК з позицій української визвольної самостійницької політики, підіймаючи й організуючи на те українську еміграцію, протестуючи проти намагання через голови українського політичного світу захпнути нас у московській єдинонеділимський комплекс. Ніхто не стане заперечувати, що в організації української масової антисонрівської кампанії ми зіграли ролю передову. Значення цієї ролі особливо велике тому, що ми ударили в найбільшче місце або, кажучи другими словами, що ми вибили найважливіший ґрунт з під ніг організаторів «народів Росії» в питанні впряження українського народу в цю промосковську колимажку: ми організували протидію, заманіфестували самостійницьку волю якраз найважливішої частини української еміграції з погляду політичного, а то саме представників українського сучасного народу, представників українського робітництва й селянства. Це був найтяжчий удар по сонрівській концепції.

За такої настанови Американського Комітету (лінія на впряження українського коня в російський імперіялістичний хомут під маркою «народу Росії», тобто нацменшини) мови не могло бути про позитивну співпрацю нашої партії в будь-якій формі, а могла бути мова тільки про категоричне відкинення такої концепції.

В цій боротьбі нам закидувано деяким діячам сонрівського фронту «комунізм», бо ми мовляв проти організації «ан-

тикомуністичного фронту «народов Росії», а натомість висували концепцію створення Центру антикомуністичної, антибольшевицької боротьби без переваги росіян і без принципу «народов Росії» (цілком імперіялістичного єдинонеділимського принципу), а враховуючи теперішній стан на сході — існування не Росії, а ССРСР, як союзу юридично рівноправних 16 республік. Конституцію трактували в частині визнання нею рівноправності всіх народів, як здобуток тих народів у революції. А головне — ми вимагали покласти в основу структури центру факт здобуття рядом народів, у тім числі й українського, власних незалежних держав у революції й існування тих держав в протигагу Росії. За це нас трактовано комуністами.

Також нам закидали зненависть до російського народу, що в такій же мірі абсурдне, як і перше. Бо ми, мовляв, не хочемо з ним спільно боротися проти комунізму, не хочемо з ним фсдеруватися і т. д. і т. п. Всі ці речі передискутовані в пресі й нема потреби повторюватися. Лише нагадуємо найважливіше:

Ми не людоненависники, не фашисти й не комуністи й тому не ненавидимо російського народу, як народу. Ми за те, щоб росіяни рішуче боролися проти комунізму, проти большевизму, вітаємо це, радіємо з цього. І не тільки вітаємо, а й будемо допомагати борьтися проти большевизму й співдіятимемо з народом російським, але — ми проти того, щоб нас запихали в старий російський, імперіялістичний комплекс, як якийсь там за числом «народ Росії». Ми жаден народ Росії, ми український нарід, юридично такий же член Об'єднаних Націй, як і Росія сьогодні. Ми проти того, щоб нас майоризували в запроєктованій новій єдиній неподільній російській імперії, на місці імперії большевицької. Ми рівні й хочемо бути трактовані, як рівний з рівним.

Ось така була наша засада.

В цій боротьбі організованого українства проти організованого єдинонеділимства ми кожного, хто виламувався з фронту й ішов по лакомства нещасні, трактували як зрадника, як національного штрайкбрехера, будь то сумної слави Гулай, чи інші, теж сумної слави, мисливці за долярами. Бо йти на співпрацю, при лінії, веденій в ім'я торжества московської реакції, це означало зрадити інтереси українського народу, бо це була співпраця з російською реакцією.

Всі ще виломилися з фронту й пішли на співпрацю в умовах такої несприйнятої й прямо ворожого української

ідеї лінії, так і були нами трактовані, й так ми їх в українську історію і впишемо.

Смуга кцабівщини була такою самою, як і смуга сонрівщини. А доленківщина була такою самою як і гулаївщина з національного погляду. Наші взаємини при КЦАБ-і були з АК ті самі.

Після ж розвалу КЦАБ-у, що зазнав поразки й розвалився в результаті постави організованого українства (в чому й наша немаленька заслуга) та постави інших національних еміграцій з ССРСР, що йшли в одному фронті з українцями, АК, як відомо, змінив свою політичну лінію (а не тільки назву) та зрікся ніби неfortunної ідеї впиання нас у російський комплекс.

Від цього моменту заіснувала нова фаза наших взаємин з АК. Згідно нашої засади, ми проти співпраці з російськими проімперіялістичними колами, але ми за співпрацю з політичними чинниками Америки, з представниками американського народу. То ж з моменту відкинення намагань увігнати нас у промосковський комплекс, ми політичну лінію Американського Комітету вважали (цілком слушно) за найсприятливішою, при умові її неухильного покращення в нашу користь, і наші взаємини набрали іншого характеру. Проблема співпраці з російською реакцією відпала, на порядок денний на повен зріст стала проблема співпраці з американськими, як нашими друзями й послідовними демократами. Зміна лінії АК, треба думати, заіснувала після ослаблення нами впливу провідних кіл російської еміграції, а найперше — після такої доброї науки, яку витягли американські діячі проросійських єдинонеділимців у ці знаменні роки сонрівсько-кцабівської руханки.

Взаємини наші набрали форми зближення без російських посередників на конкретній ділянці — участь у розбудові українського відділу при радіо «Визволення» та підтримка інституту вивчення проблем ССРСР. І в тім і в другім випадку передумовою стали гарантії Американського Комітету щодо забезпечення українських інтересів як в радіомовленні так і в працях українських учених над відповідною проукраїнською проблематикою.

Радіо ми надаем виключного політичного значення й тому включилися в цю роботу.

Справа творення центру антибольшевицької боротьби зависла в повітрі. Але вона все може бути заактивізована і об неї можуть розбитися взагалі наші добрі стосунки. Це станеться, якщо буде відновлено тенденцію майоризування української справи в російському комплексі. Остання наша

концепція полагодження цієї справи така: цілковита ліквідація КЦАБ-у, жадної мови про активізацію померлого МАКЦ-у, жадної мови про створення сурогату КЦАБ-у чи МАКЦ-у в формі «Ділового союзу чи комітету». Натомість мусить бути створено два центри: один російський, другий український і інших поневолених народів у ССРСР. Як підуть справи — будемо бачити.

Але ми завжди повторимо нашу тезу з ким ідемо при всіх спробах втягти нас у небажану комбінацію:

З американцями — завжди! З російською антиукраїнською реакцією — ніколи!

В цім нашій ставленні до проблеми здорової співпраці з американськими урядовими чинниками ми керувалися й керуємося єдиним добром української справи — шуканням могутнього союзника для нашого народу й вірою в те, що таким союзником може стати Америка, якщо американські політики відметуть сугестії російської емігрантщини, а стануть на твердих основах своєї демократії та на принципі застосування її засад до боротьби нашого народу.

Ніяких грошей від АК ми, звичайно, ніколи не одержували, ніяких долярових зобов'язань не давали й ніяких долярових поступок не робили. І ніякої торгівлі не відбувалося в нас. І з повною відповідальністю тут зараз скажемо:

Якщо політична лінія АК поверне знову не в той бік, тобто якщо вона піде в розріз українським інтересам, ми не забаримось з усією рішучістю виступити проти такої лінії.

На останку цього розділу конче треба підкреслити таке:

Почувши нашу тезу про **співпрацю з усіма**, хто визнає права нашого народу та буде йому сприяти в його боротьбі, багато замотеличених наших компатріотів з жахом закричать: «— Як?! З усіма?! Значить і з росіянами?!»

Відповідаємо, зовсім не завиваючи справи в папірчики:

«— Так, і з росіянами!» Тобто з тими росіянами, які підходять під наше «якщо» — якщо вони визнаватимуть право нашого народу на цілковите відокремлення від Росії та на самостійне державне існування, а також якщо вони тій боротьбі нашого народу сприятимуть. Група п. Г. Алксінського — група НОРД-у, що стоїть в спільному з нами революційно-демократичному фронті народів ССРСР, це доказ такої співпраці і думаємо, що це зовсім не погано, а навпаки, це явище дуже позитивне й бажане. Це є наш спільний осяг.

Хай це буде прикладом і для Американського Комітету що ми не фашистівські людоненависники й шовіністи, в піку російським великодержавним шовіністам типу раніше протегованих АК панів Керенських і Мельгунових.

Ми — правдиві демократи.

БОРОТЬБА НА ІДЕОЛОГІЧНОМУ ФРОНТІ

В боротьбі на ідеологічному фронті, помимо неупинної праці над ствердженням ідейних постулятів нашого революційно-демократичного руху, ми ще виграли, так би мовити, дві окремі, дві спеціальні битви.

Це битва навколо діячів розстріляного відродження та битва навколо нашої тези про кадри української визвольної революції й майбутнього державного будівництва перших років.

Як знаємо, тут співвідношення сил у цьому еміграційному ідейному побойовищу, було для нас зовсім не вигідне, бо буквально всі групи й партії (хіба що за дуже малим винятком і то не партій, а одиниць), були проти нас.

Ця ідейна бійка (так скажемо, бо в багатьох відношеннях це була з боку наших супротивників не боротьба, а груба, брутальна, вулична бійка зі свистом і тюканням та улюлюканням) заабсорбувала була нашу всю еміграцію на довгий період. Точилася вона кілька років. А скінчилася для наших супротивників повною їхньою поразкою. І вони цієї боротьби не могли виграти, бо правда й політична рація були по нашому боці.

В царині ставлення до діячів розстріляного відродження (Хвильовий, Куліш і інші) завершення цієї боротьби треба вважати блискучу працю В. І. Гришка «ДЕ СХОДЯТЬСЯ ДОРОГИ». Коли читаєш цю працю, то стає шкода наших супротивників, такі вони видаються на тлі залізної логіки й історичної правдивості, а головне — на тлі здорового політичного мислення показаного в цій праці — такими вони видаються бідолашними й безпомічними, замоченими амбітниками і тільки, не здібними розумово перетравити елементарні речі.

Значення цієї битви велике. В цій боротьбі зустрілися два політичні: і духовних світи — світ емігрантський і світ сучасної України. Світ понурої негачії всього, «що не по цей бік було», і світ активної боротьби проти окупанта в найбезвиглядніших умовах комуністичної диктатури, того «що по той бік було» — світ безмежної віри в українську людину, світ політичного виросту, що велить капіталізувати всі надбання всіх борців за українську свободу,

незалежно від того, яку захисну маску вони носили в гій чи тій конкретній історичній дійсності.

Всі наші супротивники, представники відмираючої, не-реальної України, або представники безглуздої реакції, програли тут боротьбу скандально для себе, бо осмшилися навіки. Після цього одні замовкли, а другі чухаються, а треті ще тріхи свистять по інерції — це з тих, що оперували не розумом і логікою (бо для цього їхній апарат виявився абсолютно непридатний), а свистом і вуличним тюканням на замовлення «розумніших» підбехтувачів. Але тепер уже вони свистять від розгубленості і втрати орієнтації, свистять самі з себе.

Особливо затятою і шумною була битва навколо нашої тези про кадри.

Як відомо, на третьому з'їзді УРДП було висунуто тезу про кадри української визвольної революції та державного будівництва перших років незалежності. За нашим твердженням, ті кадри там, де й весь український нарід, тобто під советською диктатурою, «під егідою КП(б)У й комсомолу», тобто під їхньою командою, але не в їхньому духовому посіданні. Ті кадри високоартісні, як під оглядом фаховим так і під оглядом національним. Ті кадри в советському апараті, в советському господарстві й індустрії, в науці, в системі шкільництва, в армії, у фльоті, і навіть в самій партії та в комсомолі, як більш чи менш прихований, більш чи менш потенційний, а чи явний опозиційний до ворожої окупації елемент. Вони ж і по советських тюрмах та концентраційних таборах.

За ці українські кадри, а найперше за українську молодь, що ходить «під егідою КП(б)У й комсомолу», ми мусимо зводити бій з комуністичною духовою диктатурою, з Кремлем і його експозитурою.

Без цих усіх кадрів, тобто фактично без усього нового і старшого покоління українського народу на батьківщині. годі й думати боротьбу за Україну виграти та українську державу збудувати.

Що, здавалось би, може бути яснішого й незаперчливішого!!

Одначе проти цього, і проти нас, як тих що цю тезу й цю програму висували, зчинилася буча, проти нас пішли всі походом. Пружиною, прихованою, цього походу всіх середовищ фактично був страх, страх політичних партій і партійок, вихованих на переконанні про свою покликаність й свою виключність, як єдиних господарів і майбутніх володарів України, від яких тая Україна тільки й починається

й на яких, мовляв, кінчається — страх, що всі їхні, такі милі, надії й сподівання марні, що хтось там хоче, хтось там не тільки хоче, а й пропагує це і стремить до того, щоб гегемоном і господарем в Україні були якісь там сучасні, «збольшевичені» робітники й селяне, якась там інтелігенція їхня, в советах виросла (Господи, який жах!)... Словом, хтось там сіє «большевицьку ересь», що Україну вибороти зможе й її господарем **мусить** бути тільки сучасний український якийсь там «трудовий нарід». Та ж це большевизм!!

Ось цей жах перед втратою своїх ілюзій і безсумнівною втратою сидельця й тієї політичної кобилки, на якій вони сидять і на якій так мило вже майже чотири десятиліття їдуть (їдуть безрезультатно, але так зачаровуюче мило!) — це й є тією пружиною, що так енергійно кинула всіх наших супротивників у бій проти нас.

Але цю битву всі наші супротивники скандально програли. Так само як вони скандально програють у майбутньому й боротьбу за владу й гегемонію з тими синами й дочками українського народу, про яких трактує наша теза про українські визвольні кадри. Цебто з **НАШИМИ** кадрами. Цебто з **нами** в трохи іншій дійсності, коли за нас і «піч» битиметься.

Бідолашні наші супротивники тільки й спромоглися нашу тезу провокативно перебрехати, щоб улегшити боротьбу проти неї, але не спромоглися перекинути її й розбити.

Найдивніше, що в цьому реакційному фронті опинилися проти нас і наші деякі соціалісти. Та не деякі, а все крило кероване п. Феденком. Одначе це не забезпечило нашій бідолашній реакції перемоги над нами.

Наші погляди в цих питаннях, навколо яких стільки років точилася боротьба, витримали іспит і лишаються незмінними. Ми не маємо потреби піддавати їх ревізії.

ФІНАНСОВІ МОЖЛИВОСТІ

Тут би треба було сказати просто — фінансові злидні. Всі наші осяги тим більше будуть вражаючими, якщо взяти до уваги, що ми працювали при страшенно мізерних фінансових засобах. Нормально при таких фінансових спроможностях, які ми мали, жадна праця вважається неможливою. А на початках ми взагалі не мали жадних засобів фінансових. Ніхто в таких умовах не здібен був би не тільки розвиватися, а взагалі сяк так триматися.

Та не даремно ми зросли в ненормальних умовах советської дійсності й тому такі живучі й дієздатні при можливостях абсолютно мінімальних. Так, як при абсолютно мі-

німальних можливостях живуть наші люди в тій советській дійсності й ще й співають, і ще і сміються, любляться, родяться, борюкаються. Нормально в такій дійсності нормальна європейська людина не вижила б. Нормально в таких умовах перший ліпший європейський нарід поголовно вимер би, як то кажуть, з місця. Щоб в таких умовах жити, треба в це втягнутися протягом десятиліть, ба! століть каторжного життя! Ми в тій дійсності вирости й ьигартувались. І тому ми такі живучі й у найбеззвиглядніших умовах такі діездатні.

Хто не працював у наших цих умовах, той не уявляє їх.

Ми багаті, безмірно багаті серцем і волею, але які ж ми були бідні фінансово! Аж страшно сьогодні озиратися, які ж ми труднощі переборювали за ці роки нашої праці. Аж страшно згадувати, що наші діячі й наші публіцисти, першої величини майстри слова, такі редактори, як Юрій Дивнич або В. І. Гришко, бувши на посту головного редактора «Українських вістей» діставали заробітню платню меншу аніж прибиральниця в німецьких установах. Для порівняння можна навести, що тоді коли редактор пересічної німецької газети діставав (після верунгсреформи) в середньому 800 нм на місяць, головний редактор «УВ» діставав 120—150 нм на місяць. Це до трагізму мало. А деякі головні редактори взагалі нічого не діставали, здобувавши засоби для життя іншою працею.

Бо ми не мали грошей. І — бо ми працювали не за гроші.

Бо ми романтики. А вірніше — бо ми ідейні люди, борці за кращу долю свого народу, що прийшли на захід, як політичні емігранти, а не як заробітчани.

Як же ж треба оцінити жертвну працю цих людей, що працювали в таких злиденних матеріяльних умовах! А їх працювало багато, дуже багато за ці десять років. Ніякою мірою їхньої жертвности, їхнього отакого патріотизму не можна виміряти.

Останні роки матеріяльні умови трохи прокращали, але не на багато. Бо ми все не мали достатньої фінансової бази. Проте ми зуміли організувати фінансовий мінімум, щоб працювати, і, як бачимо, успішно працювати, задовольняючись самі малим прожитковим мінімумом.

І треба з особливим притиском відзначити, що ми всі відповідальні працівники — провідний актив верхівки, при цих мізерних матеріяльних умовах усе ж таки не розлізлися на всі боки, не розбіглися в пошукові ліпшого шматка хліба (риба шукає де глибше, людина — де ліпше, але ця мудрість виявилася для нас не обов'язковою). В інших пар-

тіях у весь актив за таких умов — мало грошей, а багато каторжної праці — давно б геть розлетівся б на всі боки. А у нас тільки дехто відлетів, буквально одиниці.

Це всій нашій партії і всім нашим прихильникам та симпатикам треба оцінити як належить. Говоримо про це не з наміру поскаржитись, а для того щоб ми всі здавали собі ясно справу з нашого становища. Люди перевіряються не в розкошах, а в боях та в великих труднощах і злиднях. Як правило — злидні завжди є джерелом чвар, жалів, гризні, колотнечі. Ми з цього горнила вийшли до сьогодні не ушкодженими, з ясною совістю, з гордою свідомістю складенної проби, з гордою свідомістю, що ми не знизились до моралі шкурних міщухів і пласких заробітчан.

Не знаю, як довго ми ще отак витримаємо, але хочеться вірити, що ми ще довго витримаємо, а саме — доти, доки такі організуємо достатню фінансову базу й нарешті наші працівники зідхнуть з полегшенням. Тоді ми не будемо взагалі говорити на цю досадну тему.

Цифровий звіт про наш фінансовий стан за ці роки складе, очевидно, секретаріят фінансових справ. Я ж тут хотів сказати лише про загальну фінансову нашу ситуацію, та про наші фінансові джерела в кількох словах.

Наші фінансові джерела за ці роки були такі:

Партійний податок на членів партії, що дав поважні суми, як на наші умови. Цей податок був спеціального призначення — на розбудову преси й пропаганди.

Членські внески.

Відраховування від заробітної платні членів партії по всіх країнах.

Прибутки від наших книжкових і брошурних видань.

Прибутки від періодичних видань, вірніше, самозабезпеченість наших періодичних видань, що хоч і не була стопроцентною, та все ж дуже значною і потребувала лише невеликих дотацій.

І нарешті — збірки на пресовий фонд, що покривали різницю між витратами й надходженнями за наші періодичні видання (газети, журнали), тобто й були тими дотаціями, що забезпечували існування нашої преси увесь час.

І до спеціальних надходжень належить організована матеріальна допомога краєвих організацій центрові в формі різних іменних пакунків — харчових та речових.

Ось з чого складалась і складається наша фінансова й матеріальна база.

Говоримо тут лише про ті фінансові засоби, якими диспо-

нував Центральний Комітет, з його пресою, видавництвами й усім апаратом.

Краєві організації мали свої фінансові засоби, але вони були зовсім мінімальні.

Стверджуючи, що наша фінансова база занадто мала, ми все таки можемо потішити себе, що й на тій базі ми спромоглися 10 років безперебійно працювати і чимало зробити корисного, тоді як деякі партії за готові гроші (і дуже великі гроші, в кількадесять тисяч доларів) цілковито нічого не зробили, якось умудрилися так героїчно працювати «для блага нації», що й сліду немає. Але за чужі гроші так завжди буває, вони миттю розтікаються по кишенях їх заробивших, не лишаючи й сліду. Тому ми ніколи на чужі гроші не рефлектували й не рефлектуємо. Бо тоді б ми перестали бути політичною партією, організатором мас, а перетворилися б у чужу платну агентуру.

ЧИ РОЗЛАМАВ НАС ВРОГО?

Ні! Всі старання наших ворогів (ворогів без лапок і в лапках) не привели до бажаних ним результатів. Ми виявилися занадто міцним горіхом. Все чого досягли вороги, це відкололи від нас кількох боягузів і хистких, випадкових у нашій Партії людей. Їх, таких от, що раптом «розійшлися» з партією вроді «отамана» Бульби, всього лиш кілька осіб.

Все це в основному елемент безвартісний, а щодо деяких, то й просто деструктивний, виключений з партії ще до «розходження».

Від такого елемента ми мусимо очищатися, бо ліпше хай амбітники й зрадники відпадуть тепер, коли це нам небагато коштує, аніж тоді, коли їхня зрада коштуватиме нам великих жертв — в умовах збройної боротьби з ворогом або в ворожому запіллі.

На місце тих кількох осіб, що зрадили нас, ввіймавшись на ворожий гачок, що виявилися негідними бути членами нашої партії, прийшли люди нові, вартісні й конструктивні, і їхній прихід виявився більшим здобутком аніж відсів. Він більший кількісно, але, що найголовніше, він більший якісно. Бо ті, що прийшли до нас у такій ситуації, в ситуації ворожої облоги, вже цим самим показали себе як елемент мужній, рішучий до боротьби по нашому боці, вдумливий, чесний.

Вживаючи слова «зрадили» по відношенню до тих кількох, що відійшли і трактуючи їх як негідних бути членами партії, я мав на увазі такі два факти:

Люди зломали присягу без видимої, а точніше — без жадної до того причини, й зрадили товаришів без жадного тому виправдання. Це раз. І друге:

Люди ці прекрасно знали (ліпше як хто інший) що наша Партія, крім добра українській справі, нічого злого не зробила за ці роки. Вони прекрасно знали, що в нас нема й не було «зерна неправди за собою», що ціла організація наша — це виключно конструктивний чинник в українському політичному світі, що наша партія антифашистівська й антикомуністична до, як то кажуть, «шпіку костей». Одначе при цьому всьому вони перейшли до ворога та ще й стали його похвостачами. Чого ж такі люди варті? І чи гідні вони були бути членами нашої Партії?

Тут ми заплатили деяку ціну за нашу щирю душу й за нашу довірливість до людей. Але якщо взяти до уваги ту науку, яку ми з цього мали, то ціна вийшла зовсім не зависока. Та і при такому масовому політичному рухові, як наш, помилки неминучі й нормальні. Це звичайний одсів полови.

Отже, з шаленої й такої зтяжної компанії розламування нас ворогом ми вийшли, можна сказати, цілком неушкодженими, як політична партія, ми заплатили тільки згаданим малим одсівом полови.

Можемо це сміливо вважати за природній відбір, відпад хирлявих безідейних елементів, не здібних до політичної діяльності й боротьби. Такий відпад завжди є неминучий там, де відбувається справжня боротьба, де відбувається велика дія, відпадає все випадкове, що не склало іспиту, що непридатне.

Полову набік!

МИ СТАЛИ ФАКТОРОМ МІЖНАЦІОНАЛЬНИМ

Як політичний, революційно-демократичний рух сучасної України, що відбиває прагнення і настрої сучасних мас у другій, по величині й значенню, республіці ССРСР, ми, завдяки своєму ідейному обличчю й завдяки діяльності, стали фактором міжнаціональним. Тобто фактором, що своїм значенням вийшов за межі тільки української проблеми і став за зразок для наслідування інших. Найголовніше — став фактором організуючим і об'єднуючим революційно-демократичні сили поневолених народів ССРСР, як потужна, складова їхня частина. За ці роки ми досягли конкретної й ефективної співпраці з співзвучними нам силами інших національних республік ССРСР, з революційно-демократичними рухами інших народів.

Одним з документальних показників цього, формою вияву цієї нашої міжнаціональної співпраці, є орган міжнаціонального революційно-демократичного руху, газета «ОСВОБОЖДЕНІЄ». Ця газета — це виявляток з усіх часописів друкованих у російській мові на еміграції, бо вона абсолютно незалежна, нічийми субсидіями не послуговується, а є вислідом творчої ініціативи та дружньої співпраці представників революційно-демократичних рухів різних народів.

Велика доля заслуги в постанні цієї газети належить нам, УРДП, як і доля заслуги в її розбудовуванні та утримуванні. В цілому ж це є вияв нашої співпраці з революційно-демократичними силами поневолених кремлівським комунізмом народів. Ми лише проявили тут себе, як фактор організуючий.

В царині міжнаціональних взаємин ми здійснюємо нашу концепцію — об'єднання усіх антикомуністичних, усіх антиімперіялістичних сил у боротьбі проти спільного ворога, за спільні життєві інтереси всіх уярмлених в московській тюрмі народів. А також концепцію чесної співпраці з прогресивними, революційними, антиімперіялістичними силами самого російського народу, послідовними демократами й революціонерами.

Цією своєю об'єднуючою та організуючою діяльністю у спільному революційно-демократичному фронті ми здійснюємо свою концепцію перебудови Сходу Європи на началах рівності й права всіх народів на свободу й державну незалежність. Цією діяльністю ми протиставили свою революційну концепцію, реакційній концепції печальної слави СОНР-у та КЦАБ-у. В цьому основний сенс монтування нами міжнаціонального революційно-демократичного фронту, сенс нашої активної участі в ньому.

Існування такого революційно-демократичного фронту поневолених народів і його концепція перебудови ССРСР, в протизвагу реакційним концепціям аматорів і протекторів збереження Російської імперії — це стало поважним політичним фактором. Особливо з тієї причини, що в цім фронті, за цією концепцією, стоять і представники революційно-демократичного руху російського народу. До цього фактору, до цієї нашої міжнаціональної співпраці, до нашої пропаганди й до нашої концепції стали уважно прислухатися діячі чужинецьких політичних кіл, а трибуна цього міжнаціонального революційно-демократичного руху, газета «ОСВОБОЖДЕНІЄ», привернула до себе увагу й набула немало авторитету.

Шукання нами міжнаціональної співпраці не обмежується тільки на цьому, бо ми шукаємо контакту з усіма діючими силами народів ССРСР, але тут ми говоримо про творення й розбудову міжнаціонального революційно-демократичного руху.

Щодо інших форм співпраці, то варто нагадати Паризький бльок, у постанові й діяльності якого ми зіграли не останню роль.

Ось така в стислому викладі була наша діяльність за десять років.

Я не зупинявся тут на кількості пленумів ЦК, засідань Секретаріату, нарад активу, кількості краєвих конференцій тощо, бо це все наші внутрішні партійні справи. Про це буде інша доповідь.

З ПРИВОДУ НАШОЇ ПРОГРАМИ, ІДЕОЛОГІ ТА СВІТОГЛЯДУ

На теми ідеологічні та світоглядові є окрема, спеціальна доповідь Члена Центрального Комітету, Керівника Ідеологічного та Пропагандивного сектору В. І. ГРИШКА. На мою думку, доповідь та прекрасна й цілком вичерпно відповідає на питання про нашу ідеологію та наш світогляд. Вона є підсумком усіх наших думок і висловлювань на цю тему за весь час. Я тут хочу тільки висловити кілька загальних думок на ці теми та спеціально зупинитися на питанні **нашої програми**, оскільки її доповідач на теми ідеологічні зачепив тільки побіжно.

Щодо світогляду. В наших «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ» стоїть чорним по білому написано: «УРДП відкидає всяке теоретичне доктринерство й виключність будь-якого філософічного вчення й об'єднує всі ті елементи, які стоять на таких основних програмових засадах...»

Далі, як відомо, йдуть наші програмові засади. Тож після такої, чорним по білому, написаної декларативної заяви, наївними і смішними є всі ті хто хотів би загнати нас у якесь вузьке світоглядове гетто, як смішними є ті, хто хотів би нам закидати, як мінус, якраз брак такого гетта.

Про що говорить наведений уступ з нашого кредо, з наших «Програмових засад»? А говорить він про те, що ми політична партія, а не світоглядова секта. На наше глибоке переконання, світогляд належить до царини філософії, а не до політики. Як, приміром, не належать нині до політики й усі релігійні та церковні напрямки. Це все речі з царини політики. Але всі церковні напрямки й релігійні відтінки, як також усі прихильники різних філософських

світоглядювих концепцій, можуть і мусять належати до одного спільного фронту боротьби за політичні й економічні, та національні інтереси народу (нації) як цілості. І ось це вже належить до царини політики. Ось тому ми, як справжня політична партія, в царині світоглядювій стоїмо за синтезу всіх сучасних світоглядювих шукань і напрямків. Про це, фактично, й написано чорним по білому в наведеному уступі. То ж відповідь на питання про наш світогляд могла б виглядати так:

В відношенню світогляду, ми є партія синтези позитивів усіх філософських напрямків і всіх позитивних шукань в царині духовій. Тим більше що й увесь світ нині йде саме по цій лінії — по лінії синтези, по лінії скапіталізування всього того, що витримало іспит, витримало пробу часу, з усіх філософських напрямків і систем, і відмітання того іспиту не витримало.

Але в основі основ цієї синтези в нас лежать засади християнської моралі й етики, як засади всього світогляду учасників нашого руху, як морально етичні засади цього нашого руху.

Визнаючи, що земля крутиться, визнаючи її обергання навколо сонця, ми в той же час визнаємо і ставимо в основу обергання цілого живого світу — Людину. Засади пошанівку до неї. Засади братерства й любови до ближнього. Засади права кожної людини й кожної нації на свободу, на рівність, на людське життя. Зневагу до людоненависництва й расизму. Нестерпимість до вслякого рабства й соціального та національного упослідження людини. Право кожної людини, створеної по образу й подобию Божому, на свободу совісти й незаперечне її право ісповідувати в однаковій мірі, як істину, що земля крутиться навколо сонця, так і навпаки, що сонце крутиться навколо землі, і незаперечне її людське право бути за це не спаленим на вогні тієї чи тієї інквізиції. Засади любови і пошанівку дітей до батьків, засади соціальної упорядкованости, засади вилучення експльоатації людини людиною, засади вилучення аморальности й вовчих принципів у людських стосунках. Потім такі засади, як готовість завжди і повсякчас на жертви в ім'я ближнього, в ім'я свого народу, готовість віддати все і свою кров «за друзі свої».

Ось що лежить в основі нашого світогляду. І на нашу думку це й є найголовніше. Решта ж — справа двадцять-п'ята, тобто всі тонкощі філософії світорозуміння відносно взаємин людини і всесвіту. В цій царині взаємин людини і всесвіту, всі «Америци» давно повідкривані й нам немає

потреби ламати тут списи. І ми того й не потребуємо зовсім. Ми партія політична. Бувши партією політичною, ми маємо зовсім інші завдання.

Як партія політична, ми маємо абсолютно чітку та викінчену політичну програму й яскраву та ясну викінчену ідеологію.

Щодо програми: Наша програма викладена в наших «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ». Уважаємо, що ці засади абсолютно вичерпують політичну програму для найбільшої політичної партії. Вони вичерпують політичну та соціальну програму і для нашої партії. Що вони короткі? Так десять заповідей християнства ще коротші. Останнє є доказом, що справжні великі речі вичерпуються в малому. Наша велика політична та соціальна програма, програма нашої боротьби, програма всього нашого руху вичерпується в цім короткім документі, ім'я якому «ПРОГРАМОВІ ЗАСАДИ УРДП». І цим цей документ великий. Він великий тим, що є рушійною пружиною великого політичного руху. І цей документ кожним учасником цього руху, кожним борцем може бути вивчений на пам'ять, як програма нашої дії, як десять заповідей нашої боротьби.

Що в нім ще не сказано? Все в нім сказано. Тим, кому йшлося б про великі програмі томи, ми це спеціально підкреслюємо, що велике, (найбільше) вкладається в зовсім малому та що на підставі цього «малого», цього нашого документу — «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАД» — можна написати цілі томи. Цілі томи можна написати, розвиваючи це наше політичне кредо, цю програму нашої боротьби, сформульовану в «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ».

В «ПРОГРАМОВИХ ЗАДАХ» з вичерпною ясністю і чіткістю викладена наша політична програма й основи нашої ідеології.

Справа ж, як кажуть, «розвалювання», тобто справа розгортання й популяризації всіх пунктів нашої програми, — це справа донесення їх до найширших мас, справа поглиблення й розробки їх, це справа суто технічна. Ми це й робили й робимо весь час. А колись зведемо усі праці до купи й видамо їх окремими томами. Та в основі всіх тих томів все ж лежатиме цей головний документ, як скрижаль, ці чітко й вичерпно сформульовані «ПРОГРАМОВІ ЗАСАДИ» УРДП.

Наші вороги, каламутячи воду навколо нас, та збиваючи людей з пантелику, кричать, що в нас немає жадної політичної програми. Ми на цю тему навіть не дискутували в пресі, бо смішно з такими «супротивниками» дискутувати.

А інші кажуть, знову ж таки керовані тими самими намірами, що ми свою програму змінили або маємо «іншу програму, за халявою». Бо, бач, проти цього документу вони безсилі щось сказати ганебного, безсилі її опорочити або заперечити, щоб не осмішитися, тому вони хочуть сугерувати думку, що це не справжня наша програма, а що ми маємо якусь «іншу».

Чи треба говорити, яке це безглуздя! Але нас, кажучи щиро, тішить, коли ми отакі викрутаси чуємо, це свідчить дуже яскраво й красномовно про те, що вороги наші нашої політичної програми бояться, бояться її політичної ефективності та мобілізуючої сили. Вона непокоїть ворожу агентуру прямого ворога, вона ж бентежить і всю нашу українську реакцію, перерішуючи справу політичної мобілізації мас не по їхньому боці.

Ці наші «ПРОГРАМОВІ ЗАСАДИ» лишаються незмінними й на далі. Ми не маємо потреби щось у них міняти. Вони витримали досі іспит. І тим більше ми не маємо потреби щось у нашій політичній програмі міняти, бо вона не тільки витримала іспит, а ще й стала взірцем для інших політичних новопосталих партій і рухів, що вирішили взоруватися на наших політичних засадах. До таких належать деякі політичні новотвори (не один, а кілька). Та й старі деякі партії під впливом нашої політичної програми багато чого зревідували в себе і багато чого запозичили. зіпхнуті з власних позицій нашою програмою й нашою ідеологією. Як приклад, можна б навести й еволюцію в ОУН(р), і розлам цілого ОУН(р), що прийшов у висліді тієї еволюції, це безперечно. А також, як на цікавий приклад, можна вказати на запозичення цілих уступів, наших основних програмових постулятів, програмовими плянувальниками (так скажемо) з т. зв. «Селянської Партії — СЗСУ». Те ж саме ми бачили і в диверсійних намаганнях т. зв. «Визвольного Руху» присвоїти собі деякі наші політичні й ідеологічні засади, розраховуючи стак звести з нами бій за вплив на українські маси, тобто намагаючись в боротьбі за маси зсадити нас з коня нашою ж зброєю.

Все це є докази викінченості й політичної мобілізуючої сили нашої програми, коли вороги хочуть її від нас перехопити чи відійняти.

Наша програма витримала іспит за минуле десятиріччя і, глибоко віримо, вона витримає іспит і в майбутніх великих боях.

Щодо нашої ідеології: Ми маємо яскраву й ясну, викінчену ідеологію, як Українська Революційно-Демократична Партія.

Що таке ідеологія? (Бо багато з розполітикованих політичних кумась, що встряють в групову боротьбу супроти нас і цим терміном оруднують, зеленого поняття не мають, що ж криється за цим словом.)

За найточнішими й найавторитетнішими визначеннями, ідеологія — це сума ідей, понять, переконань чи прагнень, виявлена в політиці, в моралі, в науці та в громадському житті суспільств чи їхніх часток (в даному разі партій).

Сума наших головних ідей, нас, як партії, частини нашого народу, визначена і гранично уяскравлена вже в самій назві нашої Партії. Наша назва — УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЙНО-ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ. Отже якщо говорити про ідеологію, то вже досить цього, щоб відповісти всім нашим супротивникам на питання про нашу ідеологію. Наша ідеологія, її основна суть, виявлена вже в сумі тих головних ідей, які зафіксовані в назві нашої Партії та зафіксовані в наших «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ». А саме:

Ми — українська партія, тобто партія строго окреслена щодо основної її ідеологічної суті, щодо головного її ідейного спрямування: — партія національного ідейного спрямування, партія ідеї боротьби за українську національну Державу, за національну свободу й незалежність українського народу.

Ми — революційна партія: — бо до здійснення мети стремимось насамперед через антикомуністичну й антиімперіалістичну універсальну революцію в ССРСР, незалежно від того, в якій формі буде допомога в боротьбі з комуністичною диктатурою ззовні та прискінення тієї революції — чи шляхом прямої війни, чи шляхом «мирного» спихання советського режиму й підтримки народніх мас усіх республік ССРСР в їхній визвольній, революційній боротьбі. Головним за нашою «вірою» є те, що комуністична ера може бути остаточно перекинута й остаточно переможена та зліквідована тільки універсальною революцією — революцією в усіх ділянках: соціальної, національної, духовної і політичної. І щодо метод боротьби з комунізмом і з його найреакційнішою формою — московським імперіалізмом, ми стоїмо на засадах застосування найрадикальніших, революційних методів боротьби. Не шлях полумір, не шлях компромісів на тих чи тих ділянках, а радикальна й універсальна ломка та перебудова на всіх ділянках суспільно-громадських та міжнаціональних взаємин у теперішній комуністичній імперії.

Ми — демократична партія: — бо в основу майбутньої пе-

ребудови Сходу Європи та в основу майбутнього нового ладу й соціального та політичного устрою в Україні (і в суміжних з нею державах народів теперішнього ССРСР) кладаємо засади правдивої демократії й народоправства. Ми боремось за демократію в найглибшому її розумінні, як майбутній устрій і характер української держави. Ми за ту демократію, при якій господарем в Україні мав би бути тільки сучасний український, реальний нарід — нарід українських робітників, селян та їхньої трудової інтелігенції. Те що прийнято називати **УКРАЇНСЬКИМ ТРУДОВИМ НАРОДОМ**. І ми — **партія тієї сучасної української демократії — партія українського трудового народу**. Ми боремось за конкретний демократичний устрій України цього народу — за **УКРАЇНСЬКУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ**. Тому ми — анти тоталітаристична, антикомуністична, антифашистівська й антимонархічна партія.

Поряд з цим, до нашої ідеології, до суми наших ідей і переконань та прагнень належать ще такі конкретні речі:

а) Боротьба за соціальну упорядкованість, проти визиску людини людиною, тобто — ідея соціальної справедливости.

б) Наші переконання й віра в братерство людей і народів, у рівність їх перед Богом і в однакові їхні права на цій землі.

в) Християнські основи нашої моралі — любов і пошана до людини, співчуття до поневолених, боротьба за інтереси поневолених, готовість на жертви в боротьбі за інтереси поневолених, осуд рабства в всілякій його формі й боротьба за його знищення; визнання за людьми (за всіма) права на свободу совісти; осуд угиску релігії.

Все це належить до нової ідеології. Також до нашої ідеології належать такі ідеї, що стоять у нашій програмі і в нашій ідейній основі:

а) Ідея національного братерства, тобто ідея національної єдности, за яку ми весь час боремось.

б) Ідея консолідації всіх українських політичних сил, як необхідної передумови української визвольної боротьби.

в) Ідея ліквідації рабської колгоспної системи, як форми нового московського крпацтва.

г) Ідея виховання молоді в анти тоталітарному, демократичному дусі і створення з молодечого руху джерела поповнення українських демократичних революційно-визвольних сил.

г) Ідея очищення моралі людей від намулу впливів (чи гвалту) різних тоталітарних аморальних систем — кому-

нізму, фашизму, прокомуністичного «соціалізму», московської окупаційної безпринципності, тощо.

д) Ідея об'єднання всіх сталінських вчорашніх рабів, колишніх репресованих, у спеціальні організації для наступу на ворога в світовій opinіi.

Ось оце, увесь цей стисло поданий комплекс у цілому — це й є сума наших ідей, наших понять, переконань і прагнень.

Ось це й є наша ідеологія, в найстислішому викладі.

Це наша ідеологія. Ідеологія УРДП.

Ця наша ідеологія не тільки зафіксована в назві та написана в «ПРОГРАМОВИХ ЗАСАДАХ» та в різних документальних працях чорним по білому, а й (і це головне!) — вона продемонстрована в дії. В нас бо слово не розходилося з ділом. І саме тому, що ми не теоретична побудова, а дієва, жива, реальна, творча партія — сума наших ідей, наша ідеологія, як і наша назва та програма, виповнена дієвим змістом — ідеологія наша задокументована в дії. І ми щодо нашої ідеології послідовні, ми її переводимо в життя, ми нею керуємось у боротьбі нашої.

Ми на самих початках задемонстрували і здекларували себе як партія **антикомуністична**. Ми й були, є й будемо партія антикомуністична, негнута в своїх антикомуністичних настановах, непримиренна. Ми довели це ділом.

Ми на самих початках задемонстрували себе, як партія **антифашистська**. Ми були, є й будемо антифашистською партією, твердою у своєму цьому ідейному настановленні і в боротьбі проти фашизму. Ми й це довели ділом.

Ми на самих початках задекларували себе, як партія **несоціалістична** й умотивували це належно. І весь час ми й були партією несоціалістичною і, згідно тодішньої нашої здекларованості, поступали так, як сказали: соціалістичні рухи прокомуністичного напрямку й духу відкидали й поборювали, а соціалістичні рухи антикомуністичного, неколяборантського ідейного напрямку ми толерували. Ми це також довели ділом.

Ми задекларували себе, як партія **революційно-демократична** і завжди нею були, є й будемо. Цю свою ідейну суть ми якнайкраще довели ділом.

Всі інші ідеї, складові частки нашої ідеології в цілому, ми також підперли ділом. І дуже яскравим ділом, осмілюсь тут сказати й підкреслити якнайжирнішою рисою. А саме:

Нашу християнську мораль, як складову частину нашої ідеології, живу, а не мертву, любов до людини ми якнайкраще довели хоч би й тією мужньою боротьбою в най-

тяжких умовах, в часи репатріації й пізніше, за життя й гідність загроженої з усіх боків, загулюваної й брудом закиданої зпідсоветської найбільше скривдженої української людини. Це був би найяскравіший приклад з числа багатьох інших, які ми могли б навести.

Ідею об'єднання всіх сталінських рабів для спільної боротьби на окремому, спеціальному фронті перед очима світу, на фронті колишніх репресованих — ми довели ділом. ДОБРУС і СУЖЕРО — це, так би мовити, діти цієї нашої ідеї, це вислід нашої ініціативи і великою (дуже великою!) мірою — плід безпосереднього прикладання нашої творчої енергії.

Ідея національної єдності? Ми за довершення її в формі УНРади змагаємось ось уже восьмий рік, і для неї працюємо як складова частина УНРади, розбудовуючи й всемірно скріплюючи цю форму здійснення тієї великої ідеї. Нашою конструктивною участю в УНРаді ми довели вірність цій ідеї якнайкраще.

Ідея об'єднання й організації та виховання демократичної української молоді? Ми тут зробили максимум, щоб вона стала дійсністю і будемо все робити, щоб ця організація міцніла й розвивалась, щоб її ніхто не завалив та щоб животворяще джерело поповнення сил української демократії виправдало своє призначення.

Ідея створення міжнародного фронту революційно-демократичних сил народів ССРСР? Ми для неї вже багато зробили конкретного, і здійснення її вже в якійсь мірі, нехай в малій, але реальній мірі, задокументовано.

І так у всьому.

Ми у всьому довели свою послідовність та реальність і чіткість нашої ідеології.

Слово в нас не розходиться з ділом. І сьогодні ми з гордістю можемо сказати, що наша ідеологія — це не мертва буква якогось вигаданого партійно-сектярського чаклування, це жива й творча сила, сила конструктивна, будуюча. Це ідеологія войовничої, наступальної сили, ім'я якій — **українська революційна демократія**. І ще ми мусимо знову повторити й підкреслити, що в неї слово не розходиться з ділом, не розходиться і розходиться ніколи не буде.

Які ж смішні наші супротивники, що пробували нас заатакувати на цій, ідеологічній ділянці, ставлячи взагалі існування в нас ідеології під сумнів. Це тільки показує, які ж вони, ті наші «супротивники», все таки безличні, і яка ж безпардонна їхня сектярська партійницька нелюбов до нас.

Нам пробували закидати зраду наших ідеологічних засад. Так деякі шуміли, підбиваючи нас, як то кажуть, «під колінця» — ану ж ми впадемо, що от ми, мовляв, деклярували себе антифашистами, а в дійсності почали консолідувати «фашистів», тобто «бандерівців». Значить — і ми фашисти.

На це ми відповідаємо (та й відповідали вже давно!) — ми не вважаємо українських націоналістів за фашистів, інакше б ми з націоналістами не сиділи поруч в УНРаді. Так щодо «мельниківців», так і щодо «бандерівців». Коли творилося УНРаду, то в склад її втягалося і ОУН(р), бо ніхто з творців УНРади не трактував їх як «фашистів». Так що тут ми не зрадили своєї антифашистівської ідеології. Мета ж, яку ми завжди переслідували, переслідуюмо і переслідуватимемо в справі «відфашизовування» націоналістів та об'єднання всіх українських політичних сил, стоїть вище амбіцій чи теоретичної «чистоти» сектярських риз навіть наймарксистівських марксистів усього світу!

Нам з другого боку (хоч і ті самі мудреці!) закидали, що от ми, мовляв, антикомуністи, а боронимо «хвильовізм».

Відповідаємо (та й відповідали вже давно!) — це тому, що ми «хвильовізм» такий, як він був у дійсності, як його визначила Москва, не вважаємо за комунізм і з комунізмом не утотожнюємо й утотожнювати ніколи не будемо. Вважали той рух спротиву комуністичній Москві (й усякій Москві!) за виключно позитивний та що це нині великий політичний капітал наш, і так уважатимемо завжди.

З третього боку (хоч і ті самі мудреці!) закидали нам, що от ми, мовляв, демократи і проти терору, а в своїх якихось там документах написали, що будемо зброєю поборювати всіх ворогів української свободи й незалежності, всю ворожу агентуру, і це, мовляв, проповідь терору... Ми це взагалі обійшли презирливою мовчанкою, бо це було звичайне наклепництво й донощицтво до чужинецьких поліційних органів, тим більше, що це йшло в парі з закидом, що ми, нібито, антисеміти. Це, як усім відомо, робив один бард українського марксизму, це й ніби професор. Цей закид ми обійшли були мовчанкою, але зараз на це треба відповісти всім тим панам з хворою головою та з донощицькою ідеологією. Ні, ми не терористи й у засаді ми проти терору були, е й будемо. Але ворогів винищувати таки обіцяємо збройно. Бо хто підніс проти нас меч, той від меча мусить і загинути. Збройну боротьбу ми не вважаємо за терор. Але вважаємо, що хто застосував проти нас насильство і зброю, той вповні заслуговує на поборювання тим же. «Око

за око, і зуб за зуб», чи як там голосить древня теза зовсім не фашистів і зовсім не терористів. Якщо це терор, ну то хай це буде й терор. Що поробимо, коли в головах в аматорів наклепу й доносу все стає догори ногами, в той бік, куди прикаже хвора амбіція.

Щождо нашого «антисемітизму», то це й зовсім безлична провокація, призначена для однієї спеціальної інституції, для якої цей шановний мудрець старається. Ніхто з розумних і чесних людей такого закиду нам не зробить, бо це буде груба неправда.

Всі останні, наведені, приклади тільки показують, як то до справи ідеології підходять деякі наші «супротивники» та що на це не варто б узагалі нам тут реагувати. Але ми трішки реагуємо, бо це все дуже комічне й безглузде й тим комізмом та безглуздом дуже повчальне. Тим більше, що це довгий час було предметом колотіння й політичного, так би мовити, затруднення три політичним безробітті цілих деяких груп і «партій».

Ставлячи крапку в питанні нашої ідеології і програми, скажемо те, що стало незаперечним фактом: реальну й мобілізуючу силу нашої ідеології визнали, так чи так, усі наші «супротивники» й наші вороги, і наші вірні друзі. Останнє нам найважливіше. Ціле десятиліття нашої праці й боротьби ствердило, що:

Українська Революційно-Демократична Партія, як провідна й організуюча сила міжнаціонального революційно-демократичного руху народів ССРСР, має чітку й глибоко продуману, та з інтересами народу глибоко узгіднену політичну програму й яскраву та чітку, ясно окреслену, свою вийовничу ідеологію.

НАШІ БЛИЖЧІ ЗАВДАННЯ

Що ми будемо робити далі? Що ми повинні робити?

Загальна програма наша лишається незміною. Ми не маємо потреби щось міняти в наших програмових засадах. Так само ми не маємо потреби щось міняти в нашій ідеології. Не маємо й потреби щось міняти в нашій стратегії й тактиці. Наші генеральні ідеї й наші генеральні завдання лишаються незмінними. І ми їх не будемо тут повторювати.

Тут ми накреслимо лише те, щоб ми мали робити в ближчий час, так би мовити, схему нашої буденної праці в період, і то в умовах нашого емігрантського буття, поминаючи наші пляни «на той бік», так як вони замовчані й в офіційній звітній цій доповіді, призначеній для публікації.

Найголовніші наші завдання на найближчий період такі:

1. З усією наполегливістю вести й далі боротьбу за українську людину, за збереження її від денационалізації та духовного занепаду, за політичне її виховання й включення її в дієвий національний актив в різних формах тієї дії.

2. Розбудовувати й зміцнювати нашу політичну організацію, як форму політичної дії й як школу політичного та організаційного виховання політичних кадрів української революційної демократії.

3. Всіма силами підтримувати УНРаду, розбудовувати її як форму об'єднання й об'єднаної дії всієї української політичної еміграції, стремлячи до ідеального завершення цього.

4. І далі стреміти до консолідації українських політичних сил навколо УНРади, як єдиного політичного центру, як єдино правильної й доцільної його форми, на основі законного традиційного уряду УНР. Цій ідеї ми лишатимемось завжди вірні, не зважаючи на часові невдачі в здійсненні її.

5. Замирення на внутрішньо-політичному українському відтинку, оздоровлення стосунків. Головне завдання, яке ми маємо переслідувати, помимо економії сил і засобів для боротьби з прямим ворогом, це — шляхом оздоровлення середукраїнських взаємин створити несприятливі умови для діяльності ворожої агентури, здемаскувати її, лишивши без сприятливої атмосфери.

6. Вживати всіх заходів для ліквідації двоцентровости в українському політичному світі.

7. Зміцнювати й розбудовувати нашу, революційно-демократичну пресу, як засіб виховання мас, і як могутню зброю боротьби проти ворога в цім періоді тієї боротьби. Зокрема всемірно зміцнювати й розбудовувати часописи «УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ» й «УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ».

8. Розгортати й далі нацпу пропагандивну діяльність серед чужинців, зокрема організовувати чужомовні видання та їх поширення по всіх країнах.

9. Всіма силами підтримувати і зміцнювати такі форми діяльності нашої еміграції, як ДОБРУС та міжнаціональні організації репресованих і політичних в'язнів.

10. В умовах усе більшого завмирання й здемобілізованости української еміграції, через утому й безперспективність, в умовах, так би мовити, її розпрягання, не давати їй розпрягатися. Шукати все нових і нових форм для її активізації.

11. В питанні розбудови нашої преси, боротися проти опортуністичних настроїв, як от бажання звузити нашу

пресову базу, бо мовляв, трудно утримувати дві газети, досить і однієї. На це наш аргумент — нам мало двох газет. Наш рух потребує більше пресових органів, з огляду на його розгалуженість по всіх країнах. Нам і п'ять друкованих органів не зашкодить. А що їх трудно утримувати, ну то й один дуже тяжко утримувати, а ми маємо вже дещо більше. І матимемо десять, то теж усі будемо утримувати.

Якщо брати курс на завмирання і на перехід еміграції в стан політичної анабiози, ну то тоді треба пресу як і всю діяльність згортати. Але ми завмирати зовсім не збираємось.

12. На відтинку молоді — допомагати молоді розбудувувати молодечу організацію демократичної молоді ОДУМ, поборюючи всі будь-чії тенденції до партизації цієї організації. Настановлення наше на цім відтинку: вирвати українську молодь (найбільший її процент) з під впливу різної загумінкової, махрової, чи расистсько-націоналістичної (профашистівської) реакції. Допомагати молоді всіма засобами відбивати шкідливі впливи, а розвиватися в нереакційну, передову, культурну й політичну силу, демократичний авангард усієї української молоді, резерв визвольної української боротьби, джерело поповнення лав найпередовіших борців за свободу нашого народу.

В царині світогляду й ідеології — ми не будемо нав'язувати молоді силомець нічого, ми лише будемо допомагати нашій молоді засвоювати найкраще й найпередовіше з надбань усього світу на шляхах його шукань, як світоглядних категорій так і соціально-політичних концепцій нашого модерного часу; допомагатимемо розібратися в сьогоднішньому вузлі суперечностей, шукаючи найвірнішого, відвіваючи полюву й добираючи здорове, плідне зерно — осягти найпередовішої людської думки.

Але не нав'язуючи нічого, ми все таки будемо обстоювати завжди основу основ ідеології нашої демократичної молоді після нашого розуміння: а то саме — високий її національний патріотизм, постійне відчуття обов'язку перед сучасним конкретним українським народом на батьківщині; постійну готовість до боротьби й до найбільших жертв за його свободу й державну незалежність; свідомість, що найпрогресивніше і найшляхетніше у світовідчужанні й ідеології сучасної української молоді — мусить бути така тверда, на християнському вченні оперта, заповідь: не штука любити ближнього взагалі, теоретично в марнословії, а штука любити конкретних сорок мільйонів поневолених і уполісіджених людей, конкретно за їхнє щастя боротися і

все віддати, і як треба — не пошкодувати життя «за друзів своя».

Ми стоїмо на становищі, що завжди і повсякчас молодь була, і завжди і повсякчас молодь **мусить бути**, в передових лавах високоідейних ентузіастів, борців за кращу долю людей. В цім її призначення.

Молодь наша має велику атракційну ідею, порівняно з молодю інших країн — ідею визволення свого уярмленого народу.

Треба ж щоб ця ідея цвіла й пломеніла в її душах. Перша й найбільша, й наймогутніша ідея з усіх її ідей.

То ж з нашої демократичної молоді має виховуватись покоління безідейних і аполітичних міщухів, не каста філософуючих резонерів і ледачих балакунів про «високі матерії», а покоління суворих, здисциплінованих під національним, суспільним і організаційним, оглядом високоідейних і високоморальних борців за кращу долю нашого народу.

До цієї боротьби молодь наша мусить готуватися, для неї вона має виростати. В цім її історичне призначення. В цім її героїчна місія.

Клюб же безвирозних міщухів неозначеного кольору й неокреслених бажань та прагнень нам непотрібен.

Н а з о в н і ш н ь о м у в і д т и н к у

а) Ми шукатимемо зв'язків з усім зовнішнім світом, з тими його силами, що стоять, а чи можуть стати по боці нашого народу. Ми будемо ті зв'язки налагоджувати й зміцнювати.

б) Ми будемо розбудовувати й далі й поширювати співпрацю з усіма політичними силами поневолених народів СССР.

в) Ми будемо зміцнювати й поширювати далі міжнаціональний революційно-демократичний рух народів СССР.

Тут ми ставимо собі одно конкретне завдання для введення в життя найближчим часом, а то саме — створення політичного центру, керівного союзу всіх революційно-демократичних партій і рухів народів СССР. Коли б ми цього досягли, це було б великим нашим політичним здобутком.

Будемо до цього стреміти.

Ось такі наші конкретні, скромні завдання на найближчий період.

Як бачите, ми ^{не} кажемо (не обіцяємо), що ми негайно, завтра виборемо українську державу. Ні, ми готуємось до

кропітної, муравлиної праці, яку ми робили всі ці десять років, і яку будемо уперто робити й далі. Малу, кропітку, але конструктивну працю. І тим вона в висліді буде велика.

Ми свідомі того, що українська боротьба входить в затяжний період і до цього затяжного періоду приготувані. Ми не прагнемо політичних фajerверків і ефективних блисків і свідомо підкреслюємо жирною рисою, що справжні борці за українську свободу мусять бути настановлені не на моментальний ефект, а на довшу мету.

Ми наставлені на довшу мету. На тяжкий тернистий шлях.

Цей шлях потребує не спалахопускання та фajerверків, не скоропальних емоцій, що потім приводять до не скоропальних а тяжких і гірких розчарувань, а потребує цей шлях глибокого дихання, щоб переможно дійти до фінішу.

Думаємо й віримо, що нам вистарчить дихання, що нам вистарчить волі, твердості й снаги щоб по такому трудному шляху дійти до цілі й не заломатися, не потонути в морі загальної втоми, зневіри, збайдужіння.

Віримо, що ми — нове, сучасне покоління українського народу — люди великого дихання.

Ціна одного примірника журналу:

у Німеччині	2	нм
в Америці та Канаді	1	доляр
в Англії	6	шіл.
в Австралії	6	" 6 1
у Бельгії	35	б. фр.
у Франції	200	фр. фр.
в Австрії	10	шіл.

В інших країнах стосовно до Америки